

ՀՈՒՅՄ

Մշակութային և հասարակական ամսագիր

لويس

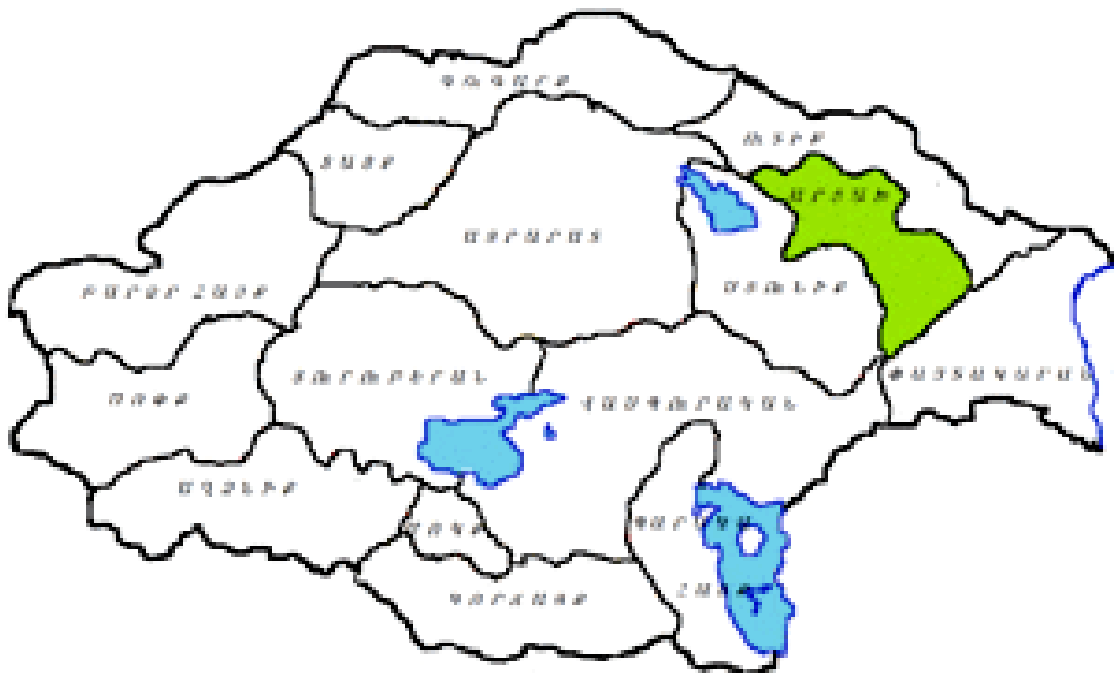
LOUYS

Armenian Monthly

ISSN 1682-5446

Եվրախորհրդարանի պատգամավոր Ֆրանկ Էնգել՝

Արցախը (Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն) Ադրբեջանի մաս չի հանդիսանում և երբեք չի լինի

Այս համարում

Հայերեն բաժին

- 1- Խմբագրական.....0
- 2- Հայաստանի Հանրապետություն.....1
- 3- Արևմտյան Հայաստան.....5
- 4- Միյունք.....7
- 5- Միջազգային.....8
- 6- Հասարակական.....9

Պարսկերեն բաժին

- Արցախի պատմություն.....1-3
- Գրականություն.....4-6

Շապիկի առաջին էջում՝ Արցախը Ադրբեջանի մաս չի հանդիսանում եւ երբեք չի լինի

Վերջին էջում՝ Էդ. Բաղդասարյանի նոր գրքերը

Համար 214, Օգոստոս 2016 No. 214, August 2016

ماهنامه لويس - شماره ۲۱۴ شهریور ماه ۱۳۹۵

ԼՈՒՅՍ

Արտոնատեր եւ գլխավոր խմբագիր՝
Էդ. Բաղդասարյան
Խմբագրական կազմ՝

Թամար Փանոսյան, Վանիկ Բաղդասարյան
Թամ Ղարախանյան, Մաթենիկ Ավետիսյան
Էմմա Բեգիջանյան, Հովիկ Վարդուկյան

Փոստարկը 15875-9488 Թեհրան - Իրան
Էլեկտրոնային փոստ՝ louys_monthly@yahoo.com
Ինտերնետային հասցեն՝ www.louysonline.com

LOUYS

Armenian Cultural and Social Monthly

License-holder and Editor-in-Chief

Edic Baghdasarian

www.Edic-Baghdasarian.com

WEB master: **Baruyr Baghdasarian**
POBox 15875-9488 Tehran – Iran
E-mail : louys_monthly@yahoo.com
Internet : www.louysonline.com

Յոդվածների հեղինակների կարծիքները կարող են չհամընկնել խմբագրության տեսակետներին:
Արտատպության դեպքում հղումը «ԼՈՒՅՍ» - ին պարտադիր է:

ماهنامه لويس

صاحب امتیاز ، مدیر مسئول و سردبیر: ادیک باغداساریان

نشانی نشریه : تهران صندوق پستی ۱۵۸۷۵-۹۴۸۸

پست الکترونیکی: louys_monthly@yahoo.com

نشانی اینترنت: www.louysonline.com

Արցախը (Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն) Ադրբեջանի մաս չի հանդիսանում եւ երբեք չի լինի

Արցախը (Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն) Ադրբեջանի մաս չի հանդիսանում եւ երբեք չի լինի: Այդ մասին հայտնել է Եվրախորհրդարանի պատգամավոր Փրանկ Էնգելը:

Նրա խոսքով, անհրաժեշտ է վերջ տալ այնպես գործելուն, ասես իրականությունն այլ է: «Եթե դու ագրեսիվ պատերազմ ես սկսում եւ պարտություն ես կրում, չի կարելի վերադառնալ նրան, ինչ կար մինչ այդ: Հակառակ դեպքում Կալինինգրադը մինչեւ հիմա Քյոնիկսբերգ կկոչվեր», — ընդգծել է Փրանկ Էնգելը:

Անդրադառնալով այն հարցին, թե երբ վերջապես Եվրոպական խորհրդարանը հանդես կգա հստակ եւ հասցեական հայտարարությամբ, որը կդատապարտի ադրբեջանական զինված ուժերի բռնության պարբերական գործողությունները Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության խաղաղ բնակչության նկատմամբ, Փրանկ Էնգելն ասել է. «Եվրոպական խորհրդարանը հստակ դիրքորոշում է հայտնել ընթացիկ տարվա ապրիլին, բայց խորհրդարանականների մեծամասնությունը դեռ պետք է առերեսվի փաստերին»:

Հիշեցնենք, որ ապրիլի 12-ին՝ Եվրոպական խորհրդարանի լիազումար նիստին դարաբաղյան խնդրի վերաբերյալ քննարկումներ են տեղի ունեցել: Շատ եվրոպացի պատգամավորներ (Փրանսիայից, Չեխիայից, Լեհաստանից, Կիպրոսից, այդ թվում նաև՝ լյուքսեմբուրգցի խորհրդարանական Փրանկ Էնգելը), երկար տարիների ընթացքում առաջին անգամ կոչ են արել ճանաչել Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության անկախությունը եւ պատժամիջոցներ կիրառել Բաքվի վարչակարգի նկատմամբ:

Հայաստանի Հանրապետություն

Սեֆիյանի նամակը՝ «Վարդաշեն» ՔԿՀ-ից. Վերախմբագրելով Սասնա ծռերի օրակարգը. Կա 4 պահանջ

«Հիմնադիր խորհրդարանի» անդամ Ժիրայր Սեֆիյանը «Վարդաշեն» ՔԿՀ-ից հանդես է եկել նամակով, որտեղ անդրադառնում է Սերժ Սարգսյանի հրաժարականի պահանջին և պայքարի հետագա ընթացքին:

Նամակում, մասնավորապես, ասվում է.

«Այն ապատեղեկատվությունը, որ օրեր առաջ շրջանառության մեջ դրվեց Վիտալի Բալասանյանի կողմից, թե իբր Սասնա ծռերի տղաները և ես հրաժարվել ենք Սերժ Սարգսյանի հրաժարականը պահանջելուց, նույն պահին իսկ հերքվեց Սասնա ծռեր խմբի ներկայացուցիչների կողմից և երկու օր անց՝ իմ կողմից:

Ցավալիորեն այդ ապատեղեկատվությունը շարունակվում է շրջանառվել, այս անգամ ասկայն, ընդդիմադիր գործիչ, հարգելի Նիկոլ Փաշինյանի կողմից: Վերջինս մատնացույց է անում հուլիսի 31-ին իմ տարածած հայտնի նամակը՝ ասելով, «որ այնտեղ ես Սերժ Սարգսյանի հրաժարականի պահանջ չեմ բարձրացրել»: Դժբախտաբար, Նիկոլ Փաշինյանը տարբերակներում է ընկալել այդ նամակի բովանդակությունը, մասնավորապես չնկատելով նախաբանում գրված պարբերությունը, որտեղ սեւով սպիտակի վրա նշված է, որ այս նամակի բովանդակությունը բացառապես վերաբերում է հավանական բանակցությունների առաջարկությանը որպես ոսկե միջին, որի արդյունքում տղաները պետք է զենքը վայր դնեն: Ծեշտում եմ, բացառապես վերաբերում էր տղաների կողմից զենքը վայր դնելուն ու արյունահեղությունը կանխելուն:

Ես, գտնվելով մեկուսացման մեջ և ամբողջությամբ չտիրապետելով իրավիճակի տեղեկատվությանը, երկկողմ արյունահեղությունը կանխելու այսպիսի մարտավարություն եմ պատկերացրել, ու չգիտեմ, իմ փոխարեն գուցե այլ մարդ կամ Նիկոլ Փաշինյանը լիներ, հնարավոր է գտներ այդ վտանգը կանխելու այլ ուղի:

Հակառակ նրան, որ այս կեղծ տեղեկատվությունը այդ օրը հերքվել է տղաների և իմ կողմից, ու ես, տեղեկանալով Վարուժան Ավետիսյանի զենքը վայր դնելու պահին հայտնի ելույթին, նաև ընթերցելով օգոստոսի 3-ի Հիմնադիր խորհրդարանի նախագահ, ընդհատակում գտնվող Գարեգին Չուգասյանի Սիմիլներթին տված հարցազրույցում նշված այժմյան գերակա 7 կետերից բաղկացած պահանջները, տարակուսանքով եմ ընդունում Նիկոլի եզրակացությունը:

Անցնելով առաջ և օգտվելով առիթից, հորդորում եմ Նիկոլին ու ընդդիմադիր գործիչներին ընկալել պահի լրջությունը ու ամեն ինչ անել՝ իմաստավորելու Սասնա ծռերի

գոհողությունը, իմաստավորել հուլիսի 17-ից սկսյալ նրանց աջակցող մեր ապստամբ ժողովրդի գոհողության պատրաստակամությունը և առաջնահերթորեն իրար հետ համախմբված և համերաշխ լինել: Ծարժումը անգլուխ չթողնելու նպատակով ձեւավորել վերկուսակցական տարաբնույթ ձեւաչափեր և ժամ առաջ նետվել մեր երկիրը ազատագրելու գործին:

Անփոփելով խոսքս, փորձեմ վերախմբագրել վերջին տարիների մեր կողմից բարձրացված քաղաքական օրակարգերի, Սասնա ծռերի պահանջների, համահայկական նպատակի քաղաքական օրակարգը հետեյալ տրամաբանական հերթականությամբ:

1. Ռազմագերիների և քաղաքանտարկյալների ազատում
2. Վստահության կառավարության ձեւավորում /հակաճգնաժամային և անցումային փուլի ծրագրով օժտված/
3. Սերժ Սարգսյանի հեռացում
4. Արտահերթ խորհրդարանական և նախագահական ընտրություններ:

Այսօրվանից ՀՀ քաղաքացիները կարող են առանց վիզայի մուտք գործել Իրանի տարածք. Դեսպան

Հայաստանի վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանն ընդունել է Հայաստանում Իրանի արտակարգ և լիազոր դեսպան Սեյեդ Քազեմ Սաջադին և նրա հետ քննարկել հայ-իրանական հարաբերություններին առնչվող մի շարք հարցեր և կարելի էր ամբողջատեսակական փոխգործակցության հետագա զարգացումն ու ընդլայնումը:

Կառավարությունից հայտնում են, որ կողմերն անդրադարձ են կատարել Հայաստանի և Իրանի կառավարությունների միջև վերջերս ստորագրված քաղաքացիների՝ առանց մուտքի արտոնագրի այցելությունների մասին համաձայնագրին: Դեսպան Սաջադին նշել է՝ արդեն այսօրվանից Իրանի բոլոր սահմանային անցակետերին տեղեկացվել է, որ ՀՀ քաղաքացիները կարող են մուտք գործել Իրան՝ առանց մուտքի արտոնագրի:

Հովիկ Աբրահամյանը և Սեյեդ Քազեմ Սաջադին վստահություն են հայտնել, որ երկու հարեւան պետությունների միջև առանց վիզայի ռեժիմը կխթանի զբոսաշրջության զարգացմանն ու կստեղծի առավել նպաստավոր պայմաններ ՀՀ և ԻԻՀ՝ քաղաքացիների փոխադարձ այցելելությունների համար:

Կյանքից հեռացել է ՀԽՍՀ վաստակավոր նկարիչ, քանդակագործ Թերեզա Միրզոյանը

Հայաստանի մշակույթի նախարարությունը խոր վշտով հայտնում է, որ ս. թ. օգոստոսի 7-ին, 94 տարեկանում կյանքից հեռացել է ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, ՀԽՍՀ վաստակավոր նկարիչ, քանդակագործ Թերեզա Միրզոյանը:

Անվանի քանդակագործի հոգեհանգստի արարողությունը կկայանա օգոստոսի 9-ին, ժամը 19:00-ին Կոնդի Սուրբ Հովհաննես եկեղեցում:

Վերջին հրաժեշտը՝ օգոստոսի 10-ին, ժամը 12:00-14:00-ն Հայաստանի նկարիչների միությունում (Աբովյան փող. 16

շենք): Հուղարկավորությունը Երևանի քաղաքային գերեզմանատանը:

Սերժ Սարգսյանը լուծարել է Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմը

Նախագահ Սերժ Սարգսյանը լուծարել է Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմը:

Նախագահի կարգադրության մեջ ասվում է. «Հիմք ընդունելով «Պետական կառավարչական հիմնարկների

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄ» ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ
ԼՈՒԾԱՐԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ 2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 25-Ի ՆԿ-
139-Ն ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱԶԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Պետական կառավարչական հիմնարկների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետը և 18-րդ հոդվածը.

1. Լուծարել «Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկը:
2. Ուժը կորցրած ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 2008 թվականի օգոստոսի 25-ի «Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու և աշխատակազմի կանոնադրությունը և կառուցվածքը հաստատելու մասին» ՆԿ-139-Ն կարգադրությունը:
3. Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի աշխատակազմի ղեկավարին և Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարին՝ մինչև սույն թվականի սեպտեմբերի 1-ը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի հաստատմանը ներկայացնել Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարության կանոնադրությունը և կառուցվածքը՝ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ հարակից այլ իրավական ակտերի նախագծերի հետ միասին:
4. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը՝ Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարի հետ համատեղ ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ՝ լուծարման արդյունքում կրճատվող քաղաքացիական հատուկ ծառայողների սոցիալական երաշխիքների ապահովման համար:
5. Սույն կարգադրությունն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:
2016-08-10

մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետը և 18-րդ հոդվածը.

1. Լուծարել «Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկը:

2. Ուժը կորցրած ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 2008 թվականի օգոստոսի 25-ի «Ազգային անվտանգության խորհրդի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու և աշխատակազմի կանոնադրությունը և կառուցվածքը հաստատելու մասին» ՆԿ-139-Ն կարգադրությունը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի աշխատակազմի ղեկավարին և Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարին՝ մինչև տույն թվականի սեպտեմբերի 1-ը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի հաստատմանը ներկայացնել Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարության կանոնադրությունը և կառուցվածքը՝ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ հարակից այլ իրավական ակտերի նախագծերի հետ միասին:

4. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը՝ Ազգային անվտանգության խորհրդի քարտուղարի հետ համատեղ ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ՝ լուծարման արդյունքում կրճատվող քաղաքացիական հատուկ ծառայողների սոցիալական երաշխիքների ապահովման համար:

5. Սույն կարգադրությունն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից»:

Բակո Սահակյան. Ողջամիտ, իրավացի եւ համարժեք փոխզիջումներն անհրաժեշտ են

«Ղարաբաղի հիմնախնդրի լուծմանն ուղղված բանակցությունների համար նոր փուլ կբացվի, եթե Ադրբեջանը հարգի 1994 թվականի հրադադարի համաձայնագիրը, Լեռնային Ղարաբաղը նորից միանա բանակցություններին եւ հաղթահարվեն հոգեբանական արգելքները, որոնք գալիս են Ադրբեջանի վրեժխնդիր քաղաքականությունից», - «Ազատություն» ռադիոկանալի փոխանցմամբ, այդ մասին ասել է Լեռնային Ղարաբաղի նախագահ Բակո Սահակյանը Ֆրանսիայի խորհրդարանի էլեկտրոնային թերթին տված հարցազրույցում:

«Ադրբեջանը պետք է կարողանա հրաժարվել դարաբաղցիների եւ հայերի հանդեպ իր ազգատյաց քաղաքականությունից, իր անհեռանկար արկածախնդրությունից եւ հանձն առնի հարգելու մյուս ժողովուրդների հիմնական ազատություններն ու իրավունքները», - ասել է Սահակյանը:

Ղարաբաղի նախագահը ապրիլյան քառօրյա պատերազմը որակել է հայերի հանդեպ Ադրբեջանի «հայատյաց գաղափարախոսության եւ իշխանությունների բռնապետության արդյունք»:

Պատասխանելով փոխզիջումների մասին հարցին, Լեռնային Ղարաբաղի նախագահն ասել է, որ որեւէ հակամարտության լուծում, հատկապես երբ դա այնքան բարդ է, որքան Լեռնային Ղարաբաղինը, կարող է իրականացվել միայն փոխզիջումների միջոցով:

«Ողջամիտ, իրավացի եւ համարժեք փոխզիջումներն անհրաժեշտ են», - հավելել է նա՝ շարունակելով. - «Մենք պատրաստ ենք անել փոխզիջումներ, եթե դրանք չեն խաթարում մեր երկրի անվտանգությունը, եթե դրանք չեն հանդիսանում պատեհ առիթներ մեր հակառակորդի համար՝ մեզ վրա նոր հարձակումներ գործելու»:

Անդրադառնալով միջազգային հանրության կողմից Լեռնային Ղարաբաղի ճանաչման հարցին եւ այդ ուղղությամբ արձանագրած հաջողություններին՝ Բակո Սահակյանը վստահություն է հայտնել, որ Ղարաբաղի ճանաչումը մոտ ապագայում շարունակվելու է ավելի մեծ հաջողությամբ՝ իր դրական հետեւանքներն ունենալով Հարավային Կովկասի կայունության վրա:

«Օրինական է արդյոք աշխարհագրական մի տարածքում խմբված փոքրամասնության ինքնորոշման պահանջը» հարցին Բակո Սահակյանը պատասխանել է. - «Ինքնորոշման պահանջի իրավունք ունեն բոլոր ժողովուրդները, դա միջազգային իրավունքի հիմնական սկզբունքներից մեկն է: Բայց այդ իրավունքը դառնում է հրամայական մի պարտականություն այն ժամանակ, երբ պետությունը, որին միացված է նա, չունի մի այլ ցանկություն, քան այդ ժողովրդին ոչնչացնելը»:

Կարգալույծ են հռչակվել երկու արեղաներ

Գարեգին Բ կաթողիկոսի տնօրինությամբ կարգալույծ են հռչակվել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբաններ Տ. Հովհաննես արեղա Սահակյանը եւ Տ. Հայրիկ արեղա Հովհաննիսյանը:

Հայրապետական տնօրինության համար հիմք է հանդիսացել վերջիններիս կողմից ծառայության վայրը ինքնակամ լքելու փաստը:

Կարգալույծ եկեղեցականներն այսուհետ դասվում են աշխարհականների շարքը եւ կկոչվեն իրենց ավագանի անուններով՝ Վարդգես Սահակյան եւ Հովիկ Հովհաննիսյան:

Հատուկ թողարկում. 20 տարի անց Հայաստանը օլիմպիական ոսկի ունի

20 տարվա ընդմիջումից հետո Հայաստանը վերջապես ունեցավ օլիմպիական չեմպիոն: Ռիոյի օլիմպիական խաղերում գյումրեցի ըմբիշ Արթուր Ալեքսանյանը նվաճեց ոսկե մեդալ՝ կոտրելով անհաջողությունների 20-ամյա շղթան եւ դառնալով անկախ Հայաստանի պատմության երկրորդ եւ Հայաստանի պատմության 14-րդ օլիմպիական չեմպիոնը:

Հունահռոմեական ոճի ըմբշամարտի 98 կգ քաշային կարգի եզրափակիչում աշխարհի կրկնակի չեմպիոնը 3:0 հաշվով վստահ հաղթանակ տարավ կուբացի Դանիել Կարբերայի նկատմամբ:

Իր ոսկե մեդալը գյումրեցի 25-ամյա ըմբիշը ստացավ ապրիլյան ագրեսիայի օրերին Արցախի սահմանները պաշտպանելիս արիաբար զոհված եւ հետմահու Արցախի հերոսի կոչում ստացած կրտսեր սերժանտ Ռոբերտ Աբաջյանի նկարով մարգաշապիկը հագին:

Ավելի ուշ նա հայտարարեց, որ իր հաղթանակը նվիրում է սահմանին կանգնած զինվորին եւ ապրիլյան պատերազմում զոհված հերոսներին:

Ռիոյում Ալեքսանյանի հաղթական գոտեմարտին հետեւում էին Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանն ու ՀԱՕԿ նախագահ Գագիկ Ծառուկյանը:

Արթուրի հետ ուրախությունը հենց Ռիոյում կիսելու հնարավորություն ուներ նրա հայրը՝ Գեուրգ Ալեքսանյանը: Մինչդեռ մայրը՝ տիկին Ծողիկը, որդու հաղթական գոտեմարտը, տվորության համաձայն, չի դիտել: Հուզմունքը շատ մեծ է, մայրը գերադասում է աղոթել եւ սպասել լավ լուրին:

Գյումրեցիներին հուզմունքը չխանգարեց լիարժեք վայելել հաղթանակի բերկրանքը: Վարդանանց հրապարակում հարյուրավոր գյումրեցիներ միասին դիտեցին Արթուրի գոտեմարտը: Հաղթանակից հետո նրանք ուրախությունից գրկում էին միմյանց, շնորհավորում: Ամբողջ գիշեր Գյումրիում տոնական մթնոլորտ էր: Գյումրեցիներն ավտոմեքենաներով դուրս էին եկել փողոց եւ քաղաքում շրջում էին ցնծության ազդանշաններով:

Դեռեւս Ռիո մեկնելուց առաջ հեռուստամեկնաբան Կարեն Գիլոյանը խոստացել էր՝ եթե օլիմպիական ոսկի ունենանք, սափրելու է գլուխը: Հենց Ռիոյում՝ խաղի ավարտից անմիջապես հետո, նա կատարեց իր խոստումը: Հեռուստամեկնաբանի գլուխը սափրեց հենց ինքը՝ Արթուր Ալեքսանյանը:

Տոնական տրամադրությունը համակել էր ամբողջ ազգին: Ծատ ընտանիքներում անցած գիշեր տոնական սեղաններ բացեցին ու խմեցին «Սպիտակ արջի» կենացը:

Տոնական տրամադրությունը մռայլեցին կադրերը այն մարզադպրոցից, որտեղ մարզվում է Արթուր Ալեքսանյանը: Այն արդեն տարիներ շարունակ անմիախթար վիճակում է՝ գուրկ ամենատարրական կոմունալ պամաններից:

Օրվա մյուս հիասթափությունն ապահովեցին մրցավարները: Հունահռոմեական ոճի ըմբշամարտի 66 կգ քաշային կարգում Հայաստանը ներկայացնող Միհրան Հարությունյանը ոսկե մեդալից զրկվեց միայն կողմնակալ մրցավարության պատճառով: Մերքիան ներկայացնող 30-ամյա Դավոր Շտեֆանեկի հետ եզրափակչում Միհրանին 2 անգամ պարտեր նստեցրեին, բայց նա հիանալի էր պաշտպանվում եւ միավոր չտվեց մրցակցին: Ի վերջո գրանցվեց 1:1 հաշիվը, մրցավարների որոշմամբ հաղթանակը շնորհվեց նրա մրցակցին, Միհրանը չկարողացավ զսպել արցունքները պարզեւտարության արարողության ժամանակ, ավելի ուշ նա հայտարարեց, որ պատրաստվում է հեռանալ սպորտից:

Այնուամենայնիվ, օգոստոսի 16-ը շատ արդունավետ էր Հայաստանի հավաքականի համար: Գերժանը քաշային ծանրորդ, 22-ամյա Գոռ Մինասյանը երկրորդ տեղը գրավեց +105 կգ քաշային կարգում:

Այսպիսով Հայաստանը Ռիոյի Օլիմպիական խաղերի մեդալային հաշվարկում 36-րդ տեղում է՝ 1 ոսկե, 3 արծաթե մեդալ: Մեր հարեւան երկրներից Վրաստանը 40-րդն է, Ադրբեջանը՝ 54-րդը, Թուրքիան՝ 55-րդը:

Հայաստանի 32 օլիմպիականներից արդեն պայքարն ավարտել են 28-ը: Օլիմպիական խաղերի փակումը օգոստոսի 21-ին է:

Պերմյակովը դատապարտվեց ցմահ ազատազրկման Ավետիսյանների սպանության գործով

Գյումրիում ավարտվել է Ավետիսյանների սպանության գործով դատական գործընթացը:

Օգոստոսի 23-ին՝ եզրափակիչ դատական նիստի ժամանակ, դատավոր Հարություն Մովսեսյանը հրապարակեց դատավճիռը: Ամբաստանյալ Վալերի Պերմյակովը մեղավոր է ճանաչվել մեղադրական բոլոր կետերով՝ Ավետիսյանների ընտանիքի անդամների սպանություն (104-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 5-րդ եւ 8-րդ կետեր), զինված հարձակում (175-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ եւ 4-րդ կետեր), սահմանի ապօրինի հատման փորձ (34-329 հոդվածի 1-ին մաս): Դատարանի վճռի համաձայն՝ Պերմյակովը դատապարտվել է ցմահ ազատազրկման:

Նշենք, որ վերջին նիստում ուժեղացվել էին անվտանգության միջոցառումները, մեծացվել էր նաեւ ոստիկանների թիվը: Դատավճիռը հրապարակվել է սպանվածների հարազատների եւ իրավահաջորդների ներկայացուցիչների բացակայությամբ: Ավելի վաղ տուժած կողմի փաստաբանները հրաժարվել էին մասնակցել գործընթացին՝ հայտնելով, որ դատավորը մերժում է իրենց միջնորդությունները եւ սահմանափակված է իր գործողություններում:

2015-ի դեկտեմբերի 18-ին սկսված դատական գործընթացը, չնայած բազմաթիվ բողոքների, ընթանում էր Գյումրիում տեղակայված ռուսական 102-րդ բազայի կայազորային դատարանի տարածքում: Ամբողջ գործընթացի ժամանակ Վալերի Պերմյակովը հրաժարվում էր ցուցմունք տալ՝ սահմանափակվելով մեղքն ամբողջովին ընդունելով: Առանցքային վկաների մի մասը դատարան այդպես էլ չներկայացավ, դրա փոխարեն հրապարակվել էին քննության ընթացքում նրանց ցուցմունքները: Դատական լուսմների ժամանակ պարզվել էր, որ քննչական փորձը կատարվել էր Ավետիսյանների տան մակետի վրա, այլ ոչ թե հենց Ավետիսյանների տանը:

Տուժողի իրավահաջորդի ներկայացուցիչ, իրավապաշտպան Արթուր Սաքունցի կարծիքով քննությունը չի ընթացել պատշաճ մակարդակով, հայտնի չեն հանցագործության

դրդապատճառները, հնարավոր հանցակիցները կամ պատվիրատուները: Ռուսաստանից կույթական վնասը հատուցելու համար քաղաքացիական հայց ներկայացնելու մասին տուժող կողմի իրավահաջորդների մյուս փաստաբանների միջնորդությունը մերժվել է:

Որբերգական դեպքը տեղի էր ունեցել 2015-ի հունվարի 12-ին: Մեղադրական եզրակացության համաձայն՝ 2015-ի հունվարի 12-ին Գյումրիի ռուսական ռազմակայանի զինձառայող Վալերի Պերմյակովը մտել է Ավետիսյանների ընտանիքի տուն ու սպանել տան բնակիչներ Աիդա Ավետիսյանին, Հասմիկ Ավետիսյանին, Մերյոժա Ավետիսյանին, Արմեն Ավետիսյանին, Արաքսյա Պողոսյանին ու փոքրիկ Հասմիկ Ավետիսյանին: Հետո նա դանակով հինգ հարված է հասցրել 6-ամսական Մերյոժա Ավետիսյանին: Յոթ օր անց երեխան մահացել էր հիվանդանոցում:

Վալերի Պերմյակովին իր գործողությունները բացատրում է այն հանգամանքով, որ ուզում էր տուն վերադառնալ: Պերմյակովը ինքնակամ լքել է դիրքը՝ տանելով իր հետ ինքնաձիգը: Թափառելով գիշերային Գյումրիով՝ նա ցանկացել է խմել եւ կտրելով Ավետիսյանների տան մատուհանը՝ մտել է նրանց տուն: Աղմուկից արթնացած Հասմիկ Ավետիսյանը բղավել էր: Պերմյակովի պնդմամբ՝ ինքը վախեցել էր եւ դրա համար սկսել էր կրակել: Ընդ որում, հարեւաններից ոչ մեկը կրակոցի ձայներ չի լսել: Սպանելով ընտանիքի անդամներին՝ Պերմյակովը զգեստափոխվել էր եւ դիմել փախուստի՝ իր հետ տանելով տնից վերցրած մի փոքր գումար եւ սպանվածների բջջային հեռախոսները: Ընդ որում, սեփական համագրեւտն իր անունով եւ ազգանունով, ինչպես նաեւ ինքնաձիգը թողել էր Ավետիսյանների տանը: Պերմյակովին գտել էին ռուս սահմանապահները «Բայանդուր» ուղեկալի տարածքում:

2015-ի օգոստոսի 21-ին Գյումրիում կայազորային դատարանը Պերմյակովին դատապարտության համար 10 տարվա ազատազրկման էին դատապարտել խիստ ռեժիմով գաղութում:

Երևանում լույս է տեսել հայերի բռնի իսլամացման վերաբերյալ Թաներ Աքչամի գիրքը

Երևանում լույս տեսել հայտնի թուրք պատմաբան Թաներ Աքչամի գիրքը՝ հայերի բռնի իսլամացման վերաբերյալ: Ինչպես տեղեկացնում է Akunq.net-ը, Մելինե Անումյանի թարգմանությամբ լույս տեսած հայտնի թուրք պատմաբանի ներկայացվող գիրքը բաղկացած է երեք բաժնից:

Առաջին բաժնում հեղինակը խոսում է Թուրքիայում Հայոց ցեղասպանության հարցով անաչառ կերպով զբաղվելու անհնարինության, այդ գործում իր կրած դժվարությունների և պետության կողմից իր դեմ կազմակերպված հալածանքների մասին:

Երկրորդ բաժնում ներկայացվում է Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ օսմանյան բանակում ծառայած հայազգի սպա Սարգիս Թորոսյանի հուշերի թուրքերեն հրատարակության շուրջ ծավալված խտրական ու կողմնակալ քննարկումների պատմությունը, որի ընթացքում Թ. Աքչամի նկատմամբ դարձյալ սկիզբ է առնում զրպարտությունների, անհիմն մեղադրանքների և հալածանքների մի մեծ արշավ:

Երրորդ բաժնում հեղինակը հարուստ փաստական հենքի վրա ներկայացնում է հայերի բռնի իսլամացման և ուժացման քաղաքականությունը 1915-1918 թթ.: Թ. Աքչամը պատմությանը քիչ հայտնի այս երևույթները գնահատում է որպես Հայոց ցեղասպանության կառուցվածքային տարրեր: Գիրքը թարգմանվել է հրատարակության է պատրաստվել Արևմտահայոց հարցերի ուսումնասիրության կենտրոնում պատասխանատու խմբագիր Հայկազուն Ավրդյանի խմբագրությամբ:

Արևմտյան Հայաստան

Թուրքիայում հայ վարպետը Ararat բրենդով ոսկերչություն է անում

Չնայած որոշ դժվարություններին՝ Թուրքիայի շուկայում պահանջարկ կա, եւ աշխատել հնարավոր է: Այդ մասին ասաց թուրքական Ararat Jewellery ընկերության ղեկավար, հայազգի Էրջան Քարափեքմեզը:

Նախկինում նրա ընկերությունն այլ անուն ուներ, հետո որոշել է այն վերանվանել: Ընդ որում, թուրքական իշխանություններն արհեստական դժվարություններ նրա համար չեն ստեղծել:

«Բնավ դժվարություն չեղավ: Տարբեր-տարբեր ֆիրմաներ կան Թուրքիո մեջ, որ այդ անուր կը գործածեն: Թուրքերը անգամ կը գործածեն, տեսած են», - նշեց Քարափեքմեզը:

Ընկերությունն իր գարդեղենը հիմնականում վաճառում է Թուրքիայում: Նախորդ տարիների համեմատ՝ պահանջարկը փոքր-ինչ նվազել է, բայց այնպիսի մեծ երկրում, ինչպիսին Թուրքիան է, որոշակի պահանջարկ, միեւնույն է, կա, նշում է վարպետը:

«Աշխարհը դժվարություն կը քաշե, Թուրքիո մեջ ալ դժվար է: Բայց Պոլսո մեջ 20 միլիոն մարդ կա, Թուրքիան ալ մեծ պետություն է, ատոր համար առեստուր կա», - նշեց ոսկերիչը:

Անցյալ տարի նա այցելել էր Yerevan Show 2015 ամենամյա միջազգային ոսկերչական ցուցահանդեսին. շատ էր ուզում տեսնել Հայաստանը 10 տարի հետո:

«Հոստեղի շուկային աղքատ ծանոթ չենք, մեզի համար կարևոր է՝ Հայաստան տեսնինք, նոր մարդերու հետ ծանոթանանք: Հոստեղ լավ ոսկերչություն կա, մինակ քիչ մը լավացնել պետք է, քիչ մըն ալ ռեկլամ ընել պետք է», - հավելեց Քարափեքմեզը:

Թուրքիայի միակ հայկական գյուղում նշել են Խաղողօրհները ու Մուսա լեռան հերոսամարտի օրը

Թուրքիայի միակ հայկական գյուղում՝ Կիլիկիայի Վազրֆում Մտամբուլից եւ աշխարհի տարբեր վայրերից եկած հայերը մեծ շուքով նշել են Աստվածամոր վերափոխման տոնը:

Ինչպես Կիլիկիայի Վազրֆից տեղեկացնում է թղթակիցը, Մուսա լեռան փեշերին գտնվող հայաբնակ Վազրֆում Աստվածամոր վերափոխման տոնի նախորդ երեկոյից հավաքված հայերը սկսել են միջոցառումները ավանդական երգ ու պարով:

Արդեն օգոստոսի 14-ին, Վազրֆի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցում Տեր Ավետիս Թաբաշյանի առաջնորդությամբ իրականացվել է պատարագ, որից հետո եկեղեցու բակում տեղի է ունեցել Խաղողօրհները: Այնուհետ Տեր Ավետիս Թաբաշյանը մոտեցել է արդեն պատրաստված հարիսաներով մեծ կաթսաներին եւ աղոթել խաղաղության համար:

Հավաքված հայերը համտեսել են ավանդական հարիսան, շփվել միմյանց հետ եւ հրաժեշտ են տվել՝ հաջորդ տարի նույն վայրում հավաքվելու մտադրությամբ:

Արամ Ա-ն Միսի կաթողիկոսության վերադարձի պահանջի հարցով խորհրդակցություն է անցկացրել

Մեծի Տանն Կիլիկիո Արամ Ա. Կաթողիկոսը Ժնևում մի շարք խորհրդակցություններ է անցկացրել Մեծի Տանն Կիլիկիոյի կաթողիկոսության Սսի պատմական կաթողիկոսարանի վերադարձը պահանջող հայցի վերաբերյալ:

Հիշեցնենք, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսությունը 2015 թվականի ապրիլի 27-ին հայց է ներկայացրել Թուրքիայի Սահմանադրական դատարան՝ պահանջելով վերադարձնել Միսի Կաթողիկոսարանի պատմական կավածրը:

Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսությունից հայտնում են, որ խորհրդակցությունների ընթացքում քննարկվել են Թուրքիայի ներքին վերջին զարգացումներն, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի եւ Թուրքիայի հարաբերություններում ստեղծված նոր պայմանները եւ դրանց հավանական ազդեցությունը մեր դատի վրա: Խորհրդակցությունները ընդգրկել են նաև առաջիկա քայլերն ու հնարավորությունները:

Միյուռք

Ռումինիայի Տուլչա քաղաքում հայկական մշակութային միջոցառումների շարք է տեղի ունեցել

Ռումինիայի Տուլչա քաղաքում Էթնիկ ֆիլմերի փառատոնի շրջանակներում հուլիսի 30-ին Ռումինիայի Հայոց միության կազմակերպմամբ եւ աջակցությամբ տեղի են ունեցել հայկական մշակութային միջոցառումներ:

ԱԳՆ-ից հայտնում են, որ միջոցառումների բացման խոսքով հանդես է եկել Տուլչայի նահանգային խորհրդի խորհրդական, Ռումինիայի Հայոց միության Տուլչայի մասնաճյուղի նախագահ Էդուարդ Լուչիան Միմիոնը:

Միջոցառումների շրջանակներում տեղի ունեցան Ռումինիայում ՀՀ դեսպանորդ Աշոտ Գրիգորյանի հանդիպումները Տուլչայի նահանգային իշխանությունների ներկայացուցիչների հետ:

Էթնիկ ֆիլմերի փառատոնի ընթացքում ցուցադրվեց կանադահայ կինոռեժիսոր Ատոմ Էզդյանի «Արարատ» ֆիլմը, իսկ համերգային ծրագրում ելույթ ունեցավ Գերլա (նախկին Արմենուպոլիս) քաղաքի «Հայաքաղաք» պարի անսամբլը: Նույն օրը Տուլչայի Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում Կոնստանդայի հոգևոր հովիվ Տեր Օշական քահանա Խաչատրյանի կողմի մատուցվեց պատարագ: Նշենք, որ Տուլչան համանուն նահանգի վարչական կենտրոնն է, որը գտնվում է Ռումինիայի սեւծովյան Դոբրոջա շրջանում: Տուլչա նահանգն ակտիվորեն համագործակցում է ՀՀ Տավուշի մարզի հետ:

The Boston Globe. Հայկական գրադարանի ձեռագրերը կցուցադրվեն Բոստոնում

Արվեստաբան Ջեֆրի Համբուրգերը դանդաղ թերթում է կաշեկազմ կրոնական գրքի էջերը, նրա աչքերը գամված են ձեռագրին, որը ներկայացնում է վաղեմի սրբերի կյանքի ժամանակագրությունը: Վարպետությունը տպավորիչ է, պատկերացումը՝ վառ եւ համոզիչ, նույնիսկ չնայած այն հանգամանքին, որ աշխատանքն ավելի քան հազար տարվա պատմություն ունի: Այս մասին [The Boston Globe](#)-ում հրապարակված հոդվածում գրում է Բրայան ՄաքՔարրին: Հարվարդի համալսարանի պրոֆեսորը գիրքը մշակում է մեծագույն հարգանքով. այս ձեռագիրն անգին է՝ նկարագրողված փորձառու գրչի կողմից, հավանաբար, Ֆրանսիայի կենտրոնական հատվածի Բենեդիկտյան արքայությունում, 935 թվականից ոչ ուշ:

Շուտով գիրքը ներկայացվելու է Բոստոնում, Միջնադարյան եւ Վերածննդի ժամանակաշրջանի ձեռագրերի ցուցահանդեսում:

Մեպտեմբերին նախանշված ցուցադրությունում 250 ցուցանմուշ է ներկայավելու: Ջեֆրի Համբուրգերի խոսքով այն «ամենահավակնոտն է լինելու Հյուսիսային Ամերիկայում կազմակերպված ձեռագրերի բոլոր ցուցահանդեսներից»:

Ցուցահանդեսն անցկացվելու է Հարվարդի համալսարանի Houghton գրադարանում, Բոստոնի քոլեջի McMullen արվեստի թանգարանում եւ Իգաբելլա Սոյուարտ Գարդների թանգարանում: Որոշ ցուցանմուշներ բերվելու են 15 տարբեր հաստատություններից, այդ թվում՝ Boston Athenaeum-ից, Ամերիկայի Հայկական գրադարանից եւ թանգարանից:

Բոստոնի հանրային գրադարանի ասոցիացիայի ղեկավար Վիվիան Սպիրոյի խոսքով՝ ձեռագրերը ցուցադրվելու են հիմնականում այն տեսքով, ինչպես ձեռք են բերվել շուրջ 100 տարի առաջ:

ԱՄՆ-ում մահացել է Հայոց ցեղասպանությունը վերապրած Ռամելա Կարմենը

ԱՄՆ Միչիգանի նահանգում 102 տարեկանում մահացել է Հայոց ցեղասպանությունը վերապրած վերջին ամերիկաբնակ հայերից մեկը՝ Ռամելա Կարմենը:

Հարազատների խոսքով նա խորհրդանիշն էր այն ամենի, ինչի միջով անցել է հայ ժողովուրդը, փոխանցում է [Massis Post](#)-ը:

Աշխարհում ապրում է Հայոց ցեղասպանությունից փրկված մոտ 30 մարդ:

Ռիչարդ Հարթունյանը նշանակվել է ԱՄՆ գլխավոր դատախազի խորհրդատվական կոմիտեի նախագահ

Նյու Յորքի հյուսիսային շրջանի դաշնային դատախազ Ռիչարդ Հարթունյանը երկուշաբթի՝ օգոստոսի 22-ին, նշանակվել է ԱՄՆ գլխավոր դատախազարդարադատության ղեկարտամենտի ղեկավար Լորենտա Լինչի քաղաքականության հարցերով խորհրդատվական հանձնաժողովի նախագահ, հաղորդում է [timesunion.com](#)-ը:

55-ամյա Հարթունյանը, ով 1983-ին ավարտել է Ջորջթաունի համալսարանը, իսկ 1986-ին Օլբանիի իրավաբանական դպրոցը, հանձնաժողովի փոխնախագահ էր դարձել 2015 թվականի հունվարին: Ներկայումս նա կղեկավարի հանձնաժողովը, որի խնդիրն է մշակել ԱՄՆ արդարադատության ղեկարտամենտի

քաղաքականությունը, ամրապնդել համագործակցությունը նահանգների գլխավոր դատախազների հետ, ինչպես նաեւ նպաստել իրավական նորմերի կիրառման հարցում հետեւողական լինելուն:

«Գլխավոր դատախազի խորհրդատվական հանձնաժողովն առանցքային դեր է խաղում Արդարադատության ղեկարտամենտի քաղաքականության հաստատման, իր ծրագրերի իրականացման ինչպես նաեւ ԱՄՆ ողջ տարածքում հավասար արդարադատության ու օրենքի գերակայության ապահովման հարցերում», - հայտարարել է Լինչն ու հավելել. «Որպես Գլխավոր դատախազի խորհրդատվական հանձնաժողովի նախկին նախագահ, ես գիտեմ՝ հանձնաժողովի ղեկավարներից պահանջվող կարեւոր պարտականությունները, եւ ես վստահ եմ, որ ԱՄՆ դաշնային դատախազներ Ռիչարդ Հարթունյանը եւ Բարբարա Մաքքուադը պատրաստ են ստանձնել այդպիսի կարեւոր կառույցի ղեկավարման պատասխանատվությունը»:

Նշենք, որ ԱՄՆ ներկայիս գլխավոր դատախազ Լորենտա Լինչը նախկինում գլխավորել է հենց այս կոմիտեն:

2009-ին Հարթունյանը Օբամայի կողմից նշանակվել էր Նյու Յորքի դատախազ:

Ի դեպ Հարթունյանը ԱՄՆ հայկական իրավաբանների ասոցիացիայի անդամ է, հայկական համայնքի կյանքում ակտիվ ներգրավված անձնավորություն:

Միջազգային

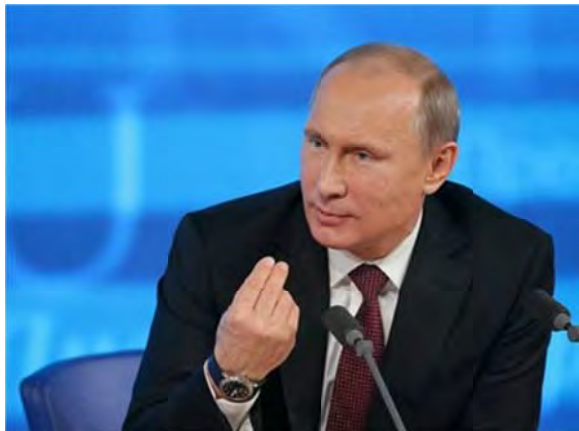
ՌԳ-ն ձգտելու է, որ Ադրբեջանն ու Հայաստանը փոխզիջումային եւ կողմերի համար ընդունելի լուծում գտնեն. Պուտին

Ռուսաստանը ձգտելու է, որ Ադրբեջանն ու Հայաստանը Ղարաբաղյան հակամարտության հարցում փոխզիջումային եւ կողմերի համար ընդունելի լուծում գտնեն: Այս մասին ասել է ՌԳ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, փոխանցում է «Ինտերֆաքս»-ը:

Նրա խոսքով այդ խնդիրը «մեզ բաժին է հասել խորհրդային անցյալից»: «Ես գիտեմ, թե դա որքան սուր հարց է եւ՝ Հայաստանի, եւ՝ Ադրբեջանի համար: Մենք ձգտելու ենք նրան, որ Հայաստանն ու Ադրբեջանն այնպիսի լուծում գտնեն, որը փոխզիջումային է, սակայն ընդունելի է երկու կողմի համար», - ասել է Պուտինը Ադրբեջանի նախագահ Իլիամ Ալիևի հետ հանդիպման ավարտին:

Պուտինը նաեւ հավելել է, որ լուծման մեջ չեն լինելու հաղթողներ. հաղթող պետք է լինեն երկու երկրների ժողովուրդները, եւ երկու պետությունները պետք է զգան, որ

նրանք լուծել են այդ բարդ խնդիրը հանուն ներկա եւ ապագա սերունդների:

Հիշեցնենք, որ օգոստոսի 8-ին ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը Բաքու էր ժամանել Ռուսաստանի, Ադրբեջանի եւ Իրանի նախագահների եռակողմ հանդիպման համար:

Հասարակական

Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետության Կառավարությունը ուղերձ է հղել

ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհրդի անդամ եւ Մերի Խաղաղության Դաշնագիրը ստորագրած երկրների կառավարություններին Հայաստանի Հանրապետության ներքին իրավիճակի եւ Արցախյան հարցի խաղաղ կարգավորման խնդիրների կապակցությամբ, որտեղ մասնավորապես ասված է.

«Հայաստանի Հանրապետության ներքին իրավիճակի կտրուկ սրման խորքային եւ հիմնական պատճառներից մեկը Արցախյան խնդրի կարգավորման ինչ-որ մի նոր տարբերակ շրջանառության մեջ դնելու հարցն է, այդ թվում՝ տարածքների հանձնման պայմանով եւ հայ հանրության համար չափազանց զգայուն այլ նմանատիպ խնդիրների առկայությամբ: Ակնհայտ է, որ այդ ամենը չի նպաստելու թե կոնկրետ զինված դիմակայության անադյուն հանգուցալուծմանը եւ թե Արցախյան խնդրի վերջնական ու արդարացի կարգավորմանը:

Հետևաբար, այս դեպքում, մենք ցանկանում ենք Ձեր ուշադրությունը հրավիրել այն իրողության վրա, որ Արցախի, Հայաստանի Հանրապետության, Մերձավոր Արեւելքի, Արեւմտյան Հայաստանի հայության հիմնախնդիրները կարող են լուծվել եւ պետք է լուծվեն բացառապես իրավական դաշտում՝ նկատի ունենալով այն բոլոր որոշումները, որոնք կայացվել են 1920-ական թթ. հայության ու Հայաստանի վերաբերյալ, սակայն մինչ օրս չեն իրականացվել: Դրանց թվում են՝ Մերի Խաղաղության Դաշնագրի 92-րդ հոդվածի պահանջը Հայաստանի եւ Ադրբեջանի Հանրապետության միջև:

սահմանագատման վերաբերյալ, Մերի Խաղաղության Դաշնագրի հոդվածները Հայաստանի վերաբերյալ, ԱՄՆ 28-րդ Նախագահ Վուդրո Վիլսոնի կայացրած Իրավարար վճիռը Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջև սահմանագատման վերաբերյալ:

Խնդրում ենք հաշվի առնել, որ Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի, Մերձավոր Արեւելքի, Արեւմտյան Հայաստանի հայությունը, ինչպես նաեւ համայն հայությունը, իրավունք ունի արժանապատիվ կյանքի, զարգացման հեռանկարի եւ ապագայի հույսի: Խնդրում ենք նկատի առնել, որ նոր ժամանակաշրջանում՝ 1988-ից ի վեր, Արցախի, Հայաստանի Հանրապետության, Մերձավոր Արեւելքի հայությունը դարձել է թշնամական ծրագրերի ու գործողությունների թիրախ, այդ թվում՝ ագրեսիայի, հարձակումների, բռնազաղթի, շրջափակման: Ավելին, տարածաշրջանում հարձակումների ու ոչնչացման թիրախ են դարձել ոչ միայն հայ մարդիկ ու քաղաքացիներ, թաղամասեր ու բնակավայրեր, գյուղեր ու քաղաքներ, այլեւ Հայոց քաղաքակրթական արժեքներ՝ եկեղեցիներ, դպրոցներ, պատմամշակութային ու կրթական նշանակության շինություններ ու կառույցներ:

Այո, հայությունը եւ Հայաստանը շատ են տառապել, բայց դա չի նշանակում, թե այդպես կարող է անվերջ շարունակվել: Վաղուց ժամանակն է տարածաշրջանում իրավիճակն արմատապես փոխել հանուն խաղաղ գոյակցության ու բնականոն զարգացման:

Ձեզ ուղղված այս ուղերձի իմաստն այդ ամենում Ձեր դրական, կառուցողական եւ գործուն մասնակցության հարցը դիտարկելն է ու դա իրականացնելը»:

Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության Լրատվական ծառայություն
25.07.2016 թ.

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ՊԱՀԵԼԸ ՆԱԵՒ ՄԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ ՊԱՀԵԼ Է

Լիբանանի «Չարթոնք» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Սեւակ Յակոբեան կը գրէ.

Լիբանանի մէջ վտանգուած տպագիր մամուլի հարցը դարձեալ լուսարձակի տակ է:

Լիբանանեան տպագիր մամուլի աշխատակից շատ մը պաշտօնակիցներ, որոնք պաշտօնէ արձակուած են տուեալ մամուլին նիւթական նեղութեան պատճառով, գանգատ ներկայացուցին Լրագրողներու սենտիքային, թէ նկատի ունենալով իրենց դժուար կացութիւնը՝ մամուլի տէրերը շահագործելով ընկերային դառն վիճակը, սկսած են իրենց գործ առաջարկել շատ ցած աշխատավարձով, որով անկարելի է արժանապատուութեամբ ապրիլ:

Ահաւասիկ Լիբանանի տնտեսական դժուար կացութեան ստեղծած ընկերային այլ հարց մը, որ ունի աւելի քան մութ հեռանկար՝ երբ նկատի ունենանք, որ տպագիր մամուլը արհեստագիտութեան ու համացանցի յառաջացումով,

արդեն իսկ համաշխարհայնորեն կը գտնուի մութ փապուղիի մը մէջ, որմէ ըստ երեւոյթին դժբախտաբար քիչ հաստատութիւններ ապահով դուրս պիտի գան:

Հայ տպագիր մամուլը ինչ որ չափով տակաւին կը տոկայ՝ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ, ի գին ամէն դժուարութեանց: Աշխատինք ու ջանանք, որ համաշխարհային այս ալիքը չհարուածէ նաեւ զայն:

Համահայկական զօրաշարժ եւ ռազմավարութիւն պէտք է շրջանցելու այս վտանգը:

Վտանգը այս պարագային բնականաբար ազգային առումով է, որովհետեւ հայ մամուլը իր մասնագիտական ծառայութենէն զատ, նաեւ հենասիւններէն է ազգապահպանման՝ իր հայեցի ուղղուածութեամբ հայ ժողովուրդը զգաստ պահելու իր էութեան եւ իրաւունքներուն նկատմամբ: Հետեւաբար հայ մամուլը պահելը նաեւ մեր հայկական դիմագիծը պահել է:

ՍԵՒՎԿ ՅԱԿՈՐԵԱՆ

ՄԱՍԻԿՈՆԷԻՑ ՏԱՐՕՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՏ

Երեւան, մարշալ Բաղրամեան 24^ճ, XI յարկ, թիւ 134 սենեակ, հեռ. 093.840.342, 667.830, 589.431 **Yerevan, Baghramian 24^ճ, tel. 093.840.342, 667.830, 589.431, E-maii: hmbrafael@gmail.com**

ՄԱՍՆԱ ԾՈՒԵՐԻՆ՝ ՓԱՏԱԳՂԹՂԹԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՎ

Հայ ժողովրդին իր պետական անկախութիւնը վերականգնեց 1988 թ. փետրուարի 20-ին սկսուած ՀԱՄԱՅՆԱՄԱՐՏՈՎ : 1991 թ. Հայաստանի ղեկավար կարգուած օտարի կամակատարները սկսեցին վերացնել Արցախականո՛վ մեր ժողովրդի կոթողած Հայաստանի 1988-1991 թթ. անկախութիւնը: Այդ քայլերից մէկը **ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՎ** ազերիների դէմ մեր 1992-1993 թթ. յաղթարշաւի կասեցումն էր եւ **Ղրղզստանի Բիշքէկ քաղաքում** 1994 թ. մայիսի 5-ին Հայաստանին պարտադրած զինադադարը,

որով Հայաստանից ջախջախիչ պարտութիւն կրած **Ադրբեջանը փոխանակ ստորագրելու անձնատուութեան փաստաթուղթ, ստացաւ հրադադար: Մոսկուան այնուհետեւ 1995 եւ 2010 թթ. ՀՀ առաջին եւ երրորդ նախագահներին ստորագրել տուեց 25 եւ 46 տարով ռուսական զօրքի առկայութիւնը Հայաստանում շարունակելու՝ «ՌՈՒՍ-հայկական պայմանագիր» կոչուող կարանագրերը: Գրանից յետոյ հայ ժողովրդի ձեռք բերած ինքնիշխանութիւնը Ռուսաստանին շնորհած ՀՀ կեղծընտիր նախագահը 2013 թ.սեպտեմբերի 3-ին եւ 2014 թ. հոկտեմբերի 10-ին, առանց ՀՀ հանրային-քաղաքական կառոյցների քննարկման, ՀՀ-ն **գրաւադրեց** Ռուսաստանի սարքած տնտեսական միջնադարեան յետաշրջի կառոյցի մէջ: Այդպէս անթաքոյց վաճառքի հանուեց նաեւ Հայաստանի կեղծ անկախութիւնը, որով ՀՀ ղեկավարութիւնը մօտ 20 տարի մոլորեցնում էր հայութեանը: Ասել է թէ՛ ՀՀ նախագահի պաշտօնակատարը Հայաստանի անկախութեան բարձումը եւ **երկրի ինքնիշխանութեան փաստացի չգոյութիւնը վաւերացրեց նաեւ իրաւաբանօրէն:** Եւ ահա 1. հայութեան վերականգնած անկախ պետականութիւնը քաղաքակրթութիւնից 100 տարի յետ ընկած բռնապետութեանը վաճառած, 2. երկրորդ կործանումի հասցրած, 3. վերջին քսան տարում Հայաստանը աւելի քան մէկ միլիոնով հայազրկած, 4. հայութեանը ռուսաճարակով վարակած ու վերջապէս 5. Ռուսաստանից ազատագրուելու եւ ՀՀ-ն անկախացնելու՝ ՀՀ բնակչութեան պատմական բացառիկ հանրաքուէի արդիւնքները փոշիացրած **ոճրախումբը** ծրագրում է նշել ՀՀ անկախութեան հանրաքուէի տարելիցը՝ խեղաթիւրելու համար նաեւ անկախութեան հանրաքուէի էութիւնն ու նշանակութիւնը: Սա մեր ժողովրդին մտազարի տեղ դնող նոյնպիսի մի խարդաւանք է, ինչպէսին 1920 թ. դեկտեմբերի 3-ից 1921թ. փետրուարի 18-ը եւ մինչեւ 1988 թ. կատարում էին Սովետ Միութեանը, այսինքն՝ սատանայի իշխանութեանը ճորտագրուած հայ ղեկավարները, որոնք Հայաստանի տարածքների աւելի քան կէսը Թուրքիային, Ադրբեջանին եւ Վրաստանին բռնակցած եւ Հայաստանը զաւթած դիւապետութեանը յայտարարում էին մեր ժողովրդի փրկիչ, հայոց պետականութիւնը վերացնելու եւ մեր մտաւորականութեան, պետական պաշտօնեաների ու ազատամարտի հերոսների կացնահարումը սկզբնաւորած օրը մեծ շուքով տօնում էին՝ այդ օրը յայտարարելով հայ ժողովրդի յաղթանակի սկիզբը: Հայ բոլշեւիկ ղեկավարների **համասպանողի** դէմ ապստամբած ՀՀ բնակչութիւնը 1921 թ. փետրուարի 18-ին մօտ հինգ ամսով վերականգնեց իր անկախ պետականութիւնը: ՀՀ բնակչութիւնը պէտք է բոյկոտի՝ անկախութեան հանրաքուէի 25-ամեակի առթիւ ՀՀ կառավարող ոճրախմբի ծրագրած հերթական անպարարութիւնը եւ ազգային-քաղաքական կառոյցների եւ գիտակրթամշակութային գործիչների միասնական հանրահաւաքով ԻՆՔԸ ՆՇԻ ԻՐ ԿԵՐՏԱԾ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ հանրաքուէի տարեդարձը՝ նոյնը յորդորելով անել նաեւ Սփիւռքին:**

15 օգոստոսի.2016 թ.

ՄԱՍԻԿՈՆԷԻՑ ՏԱՐՕՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՏ
հանրային կառոյցի լիազօրութեամբ՝ **Ռաֆայել Համբարձումեան**

چکیده کتاب تاریخ آرتساخ (قره باغ)

(۶)

نگارش: دکتر ادیک باغداساریان

رویدادهای آرتساخ (قره باغ) در سالهای ۱۹۲۳-۱۹۱۷

چیچرین در تلگراف خود به ارجنیکیدزه به تاریخ ۹ ژوئیه چنین متذکر می‌شود: "بارها به ما اعلام کرده بودند که گویا حفظ قره باغ و زانگور تحت حکومت ما به جای الحاق آنها به آذربایجان، حکومت شوروی را در باکو سرنگون خواهد کرد. لطفاً بطور روشن و واضح گزارش دهید که مسئله چیست؟ اگر مسئله حمایت از تمایلات اشغالگرانه ملی گرایان افراطی مسلمان است، باید بگویم که این سیاست ناپسندی است و ما با اعمال چنین سیاستی باعث رشد و رونق احساسات ملی گرایانه خواهیم شد و بنابراین با مساواتی‌ها برابر می‌شویم و در نتیجه به آنان کمک کرده‌ایم...".

بوروی سیاسی کمیته مرکزی حزب کمونیست (بلشویک) روسیه با در دست داشتن چنین مدارک انکار ناپذیری در روز ۷ ژوئیه ۱۹۲۰ تصمیمی درباره سیاست خود در خصوص قفقاز اتخاذ کرد. مطابق با ماده هشتم این مصوبه یا فرمان به کمونیست‌های فعال قفقاز مسئولیت داده می‌شد تا به ساکنان مناطق تحت اشغال ارتش سرخ توضیح دهند و آنها را قانع سازند که این اقدامات ماهیت موقتی دارد و هدف آنها جلوگیری از خونریزی‌های قومی است و مسئله تعلق سرزمین‌ها را یک کمیسیون مختلط که به خواست و اراده اقوام ساکن در این مناطق تشکیل می‌گردد، حل و فصل خواهد شد". پس به روشنی و وضوح مسئله حمایت از اصل حق تعیین سرنوشت ملل مطرح شده بود و تنها اجرای عادلانه این امر و تصمیم مهم باقی مانده بود.

با این حال رهبری آذربایجان به ریاست نریمانف این مصوبه و فرمان را خنثی کرد. او با استفاده از تمام امکانات تبلیغاتی ممکن تلاش می‌کرد این امر را بقبولاند که گویا قره باغ از دیر باز سرزمین متعلق به آذربایجان بوده است، زیرا که از نظر اقتصادی با دشت قره باغ و سایر نواحی جمهوری بویژه صنعت باکو ارتباط ناگسستی دارد، و بنابراین جدایی آن از آذربایجان غیر ممکن است. همین امر را د. گولیف (قلی اف. م.) مورخ نیز مورد تاکید قرار می‌دهد و سعی می‌کند ادعاهای رهبران جمهوری را در مورد قره باغ توجیه نماید ولی چون مطلب دیگری برای تحکیم این امر پیدا نمی‌کند به عامل اقتصادی متوسل می‌شود. بنظر شخص اخیر، الحاق قره باغ به ارمنستان توسعه نیافته از نظر اقتصادی صحیح نیست زیرا کشور اخیر قادر نخواهد بود به قره باغ ویران شده کمک کند تا اقتصاد خود را باز سازی نماید. اکنون گولیف‌ها با کنار نهادن حق تعیین سرنوشت ملی مسایل اجتماعی را در اهمیت اول قرار می‌دهند. هر گاه مسئله به نخجوان مربوط می‌شود همین مسایل اجتماعی فراموش می‌گردد و ویژگی اکثریت ملی ساکنان مطرح می‌شود.

روز ۱۰ اوت ۱۹۲۰ (یعنی روزی که پیمان سور امضاء شد) میان روسیه شوروی و جمهوری ارمنستان توافقنامه‌ای امضاء شد که بر پایه آن ارتش شوروی مناطق مورد نزاع قره باغ کوهستانی، زانگور و نخجوان را تصرف می‌کنند تا در آینده بطور قطعی سرنوشت آنها تعیین شود.

در همین اثناء، رهبران آذربایجان یعنی نریمانف و دیگران پیگیرانه سیاست فریبکارانه‌ای را به اجرا در می‌آوردند. بدون هیچ گونه آشوب و سروصدا تقریباً تمام موقعیت‌های رهبری و مناصب آرتساخ به آذربایجانی‌ها محول می‌شد. چند امر در تحقق این مسئله موثر بود. در آن زمان پهنه آرتساخ تاریخی به مناطق جربرد، شوشی و جوانشیر تقسیم شده بود که تا رودهای ارس و کورا امتداد می‌یافتند. بدین ترتیب قسمت کوهستانی و دشت این سرزمین یک قلمرو واحد را تشکیل می‌داد که ارمنیان آرتساخ نمی‌توانستند اکثریت قومی خود را داشته باشند. از دیگر سو سیاست نریمانف در قبال قره باغ کوهستانی مورد حمایت آ. میکویان، ل. میرزویان، ه. نازارتیان، آ. قاراگیوزیان و دیگر فعالان غیر دور اندیش ارمنی قرار داشت.

گروه نریمانف از بکارگیری روش ارتشاء، تهدید و ترور و شیوه‌های ناپسند دیگر دریغ نمی‌کرد.

می‌دانیم که اسد گاریف (قرایف) کارگزار نریمانف که در تابستان سال ۱۹۲۰ برای مدتی کوتاه به عنوان رئیس کمیته انقلابی قره باغ کار کرده بود، در نامه‌ای خطاب به کمیته انقلابی زانگور اعتراف می‌کرد که خود با ۲۰۰ میلیون روبل پول دریافتی از مقامات آذربایجان باید به شخصیت‌های ارمنی رشوه دهد و توسط آنها فعالیت‌های دفاعی ارمنیان قره باغ و زانگور را دچار شکست کند. او چنین ابراز نظر می‌کرد که بایستی "بشر دوستی" را کنار گذاشت زیرا که "توسط آن نمی‌توان دولت بر پا کرد و سرزمینها را اشغال نمود". همانگونه که به روشنی از این اعترافات پیدا است، رهبران آذربایجان روش‌ها و چگونگی عملکرد ترک و تاتار را بسیار نیک فرا گرفته بودند.

در آن روزهای بحرانی ارمنیان، ترکیه کمال آتاترک دست به یک اقدام زد که هدف آن کمک به مقامات آذربایجانی به منظور حل مسئله نخجوان، زانگور و آرتساخ به نفع خودشان بود. در پایان ماه سپتامبر ۱۹۲۰ ارتش ترکیه با نقض پیمان سور به خاک ارمنستان تعرض کرد و در مسیر خود مرگ و ویرانی برای ارمنیان به ارمغان آورد.

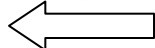
روسیه شوروی در این اوضاع نقش میانجیگری را عهده دار شد و چنانکه از نامه چیچرین به لگران بتاریخ ۵ نوامبر ۱۹۲۰ بر می‌آید، آنها نمی‌دانستند ترکیه به چه منظوری ارمنستان را مورد هجوم قرار داده بود.

م. ناخارادزه نماینده دیپلماتیک گرجستان منشویکی در مسکو نیز در تلگرامی برای دولت متبوع خود به تاریخ ۱۹ اکتبر ۱۹۲۰ همین نظر را ابراز کرده است. این اعلامیه ترکیه که آنها مترصد نجات خلق ارمن از دست داشاک‌ها بودن احتمالاً بسیاری از افراد را دچار توهم کرده بود. بیاد آوریم دژخیمان ترک را که وارد ارمنستان شده بودند خود را به عنوان "سرخ‌های" برخوردار از عقاید و افکار نو نشان می‌دادند. کارابگیر (قره بکر. م.) دژخیم هنگ‌های "سرخ" (کمونیست. م.) عساکر را رهبری می‌کرد. پی بردن به ارتباط سیاسی نریمانف و ترکیه در قبال ارمنستان کار دشواری نیست. نریمانف تلاش می‌کرد با کمک به اصطلاح "ترکان سرخ" (منظور ترکان کمونیست. م.) بطور قطع مناطق نخجوان، شارور - دارالاکباز، زانگور و آرتساخ را تصاحب کند.

چنانکه می‌دانیم مصطفی کمال در نخستین پیام ارسالی خود به مسکو در اول ژوئن ۱۹۲۰ در خواست تحویل طلا، اسلحه و مهمات به بهانه مبارزه با آتاترک در جبهه غربی را مطرح نمود و این درخواست کمال به نتیجه مطلوبی رسید.

نیروهای مسلح جمهوری ارمنستان توان لازم برای مقاومت در برابر ترکان در حال پیشروی را نداشتند.

این روزهای بی‌نهایت وخیم با استقرار نظام شوروی در ارمنستان به تاریخ ۲۹ نوامبر ۱۹۲۰ به پایان رسید و بحث و بررسی مسئله آرتساخ پس از آن وارد مرحله نوینی گردید. اهالی آرتساخ در نامه‌ها و تلگرامهایی که به کمیته انقلاب ارمنستان ارسال می‌کردند، اظهار امیدواری می‌کردند که مبارزات سه ساله آنها سر انجام با استقرار نظام شوروی در ارمنستان به موفقیت نایل خواهد گردید و آرزوی پیوستن آرتساخ به مام میهن به واقعیت بدل می‌شود.

با استفاده از موقعیت زمانی، طرفداران اشاعه انقلاب جهانی به هر نحو و به هر قیمت توجه خود را به سرزمین‌های شرقی مسلمان نشین معطوف داشتند و در این راستا مهمترین حساب خود را روی ترکیه کمالیستی باز کردند و نریمانف رئیس کمیته انقلاب آذربایجان فعالیت‌های گسترده‌ای حتی برخلاف مفاد اعلامیه خود انجام داد و از هیچ کوششی برای به چنگ آوردن اراضی بیشتری از ارمنستان به نفع آذربایجان و ترکیه دریغ نکرد. این فعالیت‌ها بدون شک تاثیر خود را بر روی فعالیتی گذاشت که آماده انجام مذاکرات آتی با ترکیه کمالیستی در مسکو می‌شدند.

هیئت‌های سیاسی، حقوقی و تالیفی تشکیل شده به منظور بررسی طرح پیمان شوروی و ترکیه که در اولین کنفرانس روسیه، ترکیه در ماههای ژوئیه و اوت ۱۹۲۰ تهیه شده بود، بویژه زمانی که در خواست‌های ارضی طرف ترک مطرح گردید با مشکلات جدی مواجه شدند. ترکها خواهان استان‌های قارص و باتوم، ناحیه سورمالو و مناطق آخالستخا و آخالکالاک بودند. بویژه نخجوان در مرکز توجه کمالیست‌ها قرار داشت و در آنجا به کوشش و فتنه ترکها و مساواتی‌ها برخوردهای قومی روی داده بود و متعاقب آن شمار زیادی از ارمنیان مجبور به جلائی وطن شده بودند.

کنفرانس دهم مارس ۱۹۲۱ به بررسی مسایل مرزی پرداخت. از طرف ترکها، یوسف کمال بیگ، رضا نوری بیگ و علی فواد پاشا و از طرف شوروی، گ. چیچرین و جلال الدین کرخمازوف در این کنفرانس شرکت داشتند و یوسف کمال بیگ ریاست جلسه را به عهده داشت. بدین سان مسئله مرزی ارمنستان شوروی و مسائل بلافصل ارضی مربوط به آن بدون حضور نماینده ارمنستان مورد بررسی قرار می‌گرفت. بطور کلی به هیئت نمایندگی ارمنستان شوروی اجازه شرکت در فعالیت‌های کنفرانس داده نشد. بر اساس پیمان منعقد شده غیر از استان قارص و سورمالو، نخجوان نیز با ۵/۵ هزار کیلومتر مربع وسعت با توجه به مرز مشخص شده توسط ترکیه و به شرط عدم واگذاری به ارمنیان از ارمنستان جدا و به عنوان یک منطقه خود مختار در آذربایجان شناخته شد. تمام این‌ها پایمال کردن شدید کلیه موازین بین المللی بود و مقصرین اصلی این رویداد کمیسر ملل یعنی استالین، اسکاجکو و دیگران بودند.

ژنرال علی فواد جیسو عضو هیئت ترکیه و سفیر ترکیه در مسکو در خاطرات خود متذکر می‌شود که استالین به آنان اطمینان داده بود که مسئله ارمنی در کنفرانس مطرح نخواهد شد و سپس می‌افزاید: "شما خود مسئله ارمنستان را حل کنید و اگر باز هم مسئله قابل حل وجود دارد خود به آن بپردازید لیکن در مورد موعد نهایی ما را مطلع سازید."^۱

پس از تصمیمگیری درباره نخجوان نوبت به آرتساخ رسید. بحث پیرامون این مسئله در ماههای ژوئن و ژوئیه ۱۹۲۱ بسیار حاد و شدید بود. پلنوم بوروی قفقاز حزب کمونیست روسیه در روز ۳ ژوئن تشکیل شد و س. ارجنیکیدزه، ف. ماخارادزه، ن. نریمانف، آ. میاسنیکیان و دیگران در آن شرکت داشتند. همه متفق القول اعلام کردند که باید "در اعلامیه جمهوری

زمانی که اخبار مربوط به استقرار نظام شوروی در ارمنستان به باکو رسید، در جلسه مشترک بوروی سیاسی و سازمانی کمیته مرکزی حزب کمونیست آذربایجان در تاریخ ۳۰ نوامبر، تصمیم گرفته شد به نریمانف رئیس کمیته انقلابی آذربایجان ماموریت داده شود به نام کمیته انقلابی اعلامیه‌ای تهیه و انتشار دهد و طی آن متذکر گردد که کلیه اختلافات ارضی بین آذربایجان شوروی و ارمنستان شوروی پایان می‌پذیرد. در این مصوبه آمده بود: "دولت کارگران و کشاورزان آذربایجان با دریافت خبر مسرت بخش اعلام جمهوری شوروی سوسیالیستی ارمنستان به نام روستائیان قیامگر، به این پیروزی خلق برادر درود می‌فرستد. از امروز، بحث‌ها و اختلافات ارضی میان ارمنستان و آذربایجان خاتمه یافته اعلام می‌شوند. قراباغ کوهستانی، زانگور و نخجوان به عنوان بخشی از جمهوری شوروی سوسیالیستی ارمنستان به شمار می‌روند."^۱

در جلسه باشکوه باکو به تاریخ ۱ دسامبر به ریاست علی حیدر کارایف، نریمانف اعلامیه کمیته انقلاب جمهوری شوروی سوسیالیستی آذربایجان را به مناسبت پیروزی نظام شوروی در ارمنستان منتشر ساخت. در این اعلامیه آمده بود که "پس از این هیچ اختلاف ارضی نمی‌تواند میان دو خلق همسایه دیرینه ارمنی و مسلمان مطرح باشد."^۲

در این جلسه شورای باکو س. ارجنیکیدزه نیز سخنرانی کرد و استقرار نظام شوروی در ارمنستان را تبریک گفته اعلامیه کمیته انقلاب آذربایجان را که مطابق آن قراباغ کوهستانی، زانگور و نخجوان به ارمنستان واگذار شد، یک رویداد تاریخی قلمداد کرد. چنانکه مشاهده میشود، میان اعلامیه ۳۰ نوامبر بوروی سیاسی و سازمانی کمیته مرکزی حزب کمونیست آذربایجان و سخنان ارجنیکیدزه تفاوتی وجود ندارد در حالیکه در اعلامیه امضاء شده توسط نریمانف که در روزنامه "کمونیست" باکو به چاپ رسید یک "تصحیح" صورت گرفت به این معنی که اهالی آرتساخ می‌توانند مسئله خود را توسط رفتارندم حل کنند. مشکل می‌توان فکر کرد که دولت آذربایجان در آن زمان دست به حیل و فریب زده بود و یا می‌خواست ذهن بسیاری از افراد را منحرف کند. در هر صورت چه در ارمنستان و چه آرتساخ به این سخنان بی‌درنگ نریمانف اعتماد کردند و با ارسال تلگرام‌های تشکر، او را لنینیست و انترناسیونالیست بزرگ می‌شمردند.

با این حال، رویدادهای بعدی نشان دادند که نریمانف به خویشتن خویش وفادار مانده اعلامیه او در جلسات باکو تنها وسیله‌ای برای فریب اذهان عمومی تا یافتن روش‌های عملیاتی جدید به شمار می‌رفت.

ارمنستان شوروی روزهای سختی را می‌گذراند. در اواخر سال ۱۹۲۰ و اوایل ۱۹۲۱ اوضاع داخلی و خارجی جمهوری چنان وخیم و بحرانی بود که عملاً هیچ اقدام جدی برای الحاق سرزمین ارمنی به ارمنستان مطابق با اعلامیه ۳۰ نوامبر ۱۹۲۰ شورای باکو امکان پذیر نشد.

۱ - "کمونیست" (ایروان) ۷ دسامبر ۱۹۲۰، نیز نگاه کنید بهت Oی-ی-آی 2، 3، لمی فق 1920، 3، لمی فق 1920.

۲ - "کمونیست" ۲ دسامبر ۱۹۲۰

۳ - علی فواد جیسو، مسکوا هاترالاره، استامبول ۱۹۵۵، ص. ۱۴۰.

زبانگزر به آبرو و حیثیت ارمنستان تبدیل خواهند شد، زیرا اگر کارگران و کشاورزان این مناطق کشور ما در آرامش و راحت زندگی کنند، و امکان یابند به کارهای سازنده بپردازند، پس رشد و ترقی و توسعه فرهنگی و اقتصادی چشمگیری در انتظار آنان خواهد بود^۷. اعلامیه ۱۲ ژوئن ارمنستان این امر را به روشنی تعیین می‌کرد. لیکن نریمانف یکباره کارت خود را رو کرد و اصرار نمود که قراباغ کوهستانی می‌بایسد جزو خاک آذربایجان باقی بماند. فعالیت کمیسیون تعیین کننده مرزهای جمهوری‌های قفقاز مختل و متوقف شد. ارجنیکیدزه و کیروف در تاریخ ۲۶ ژوئن در این باره برای نریمانف تلگرام فرستادند. در این تلگرام آمده است: "توقف مذاکرات تعیین مرزهای ارمنستان به خاطر شرایط و اوضاع موجود در زبانگزر تاثیر بسیار منفی دارد.... بدینوسیله خواهشمندیم به سرعت بروی سیاسی و شورای کمیسرهای خلق تشکیل جلسه داده مسئله قراباغ را حل کنید بگونه‌ای که بتوانیم فردا ۲۷ ژوئن به مذاکرات پایان دهیم. اگر نظر ما را جویا باشید، چنین است، به منظور اتمام و توقف برخوردها و ایجاد روابط دوستانه، هنگام حل مسئله قراباغ باید از این اصل پیروی کرد: هیچ روستای ارمنی نباید به آذربایجان الحاق شود، همانگونه که هیچ روستای مسلمان نشین نمی‌تواند به ارمنستان ملحق گردد"^۸.

با این حال نریمانف و هم فکراتش بر خلاف این نقطه نظر عمل کردند. در جلسه مشترک بروی سیاسی کمیته مرکزی حزب کمونیست و دولت آذربایجان در تاریخ ۲۷ ژوئن تصمیم گرفته شد قراباغ به ارمنستان واگذار نگردد و برای توجیه این امر عامل اقتصادی را بهانه کردند. ن. نریمانف رئیس شورای کمیسرهای خلق آذربایجان (به معنی شورای وزیران یا هیئت دولت - مترجم) در این جلسه تهدید کرد که اگر قراباغ کوهستانی جزو خاک آذربایجان نباشد، خود به خاطر عواقب کار هیچگونه مسئولیتی را نمی‌پذیرد. از همین جا اظهارات تهدید آمیز رهبران کنونی آذربایجان سرچشمه می‌گیرند.

به منظور حل سریع مسئله قراباغ کوهستانی، در تاریخ ۴ ژوئیه ۱۹۲۱ جلسه فوق العاده بروی قفقاز وابسته به حزب کمونیست (بلشویک) روسیه تشکیل شد و استالین کمیسر خلق‌ها یا ملل برای شرکت در آن از نالچیک وارد تفلیس شد. به حکم اکثریت آراء تصمیم گرفته می‌شود قراباغ کوهستانی متعلق به ارمنستان شوروی باشد. لیکن نریمانف به این تصمیم اعتراض کرد. روز بعد جلسه جدیدی تشکیل شد که تصمیم اتخاذ شده در عصر روز گذشته مورد تجدید نظر قرار گرفت و با پیشنهاد نریمانف موافقت گردید. در تصمیم گیری جدید چنین آمده است: "با توجه به ضرورت ایجاد آشتی ملی میان مسلمانان و ارمنیان و با عنایت به ارتباط اقتصادی قراباغ علیا و سفلا تصمیم گرفته می‌شود قراباغ کوهستانی در محدوده مرزهای جمهوری شوروی سوسیالیستی آذربایجان بماند لیکن از خود مختاری وسیع منطقه‌ای، حق برخورداری از شوشی به عنوان مرکز اداری داخل منطقه بهره مند شود"^۹ چه اهالی آرتساخ و چه کمیته مرکزی حزب کمونیست ارمنستان از این تصمیم گیری شدیداً ناراضی بودند و در مصوبه جلسه روز ۱۶ ژوئیه ۱۹۲۱ بوضوح آمده بود که کمیته مرکزی

ارمنستان، قید شود که قراباغ به ارمنستان تعلق دارد^۴. این تصمیم بروی قفقاز عملاً اعلامیه امضاء شده توسط نریمانف در ۱ دسامبر ۱۹۲۰ را که روز بعد انتشار یافت و در آن مسئله رفتن در قراباغ کوهستانی پیشنهاد شده بود، لغو می‌کرد، در حالی که ت. کوچارلی عضو علی البدل آکادمی علوم آذربایجان و د. گولیف دکتر در تاریخ و رئیس شعبه آذربایجانی انستیتوی مارکسیزم-لنینیسم وابسته به کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی سابق در مقالات خود^۵ این تصمیم گیری مهم را نادیده می‌گیرند و علناً یک نظریه فریبکارانه و ضد علمی مطرح می‌کنند. آنها با منحرف ساختن ذهن خوانندگان، سعی در اثبات این امر دارند که گویا قراباغ کوهستانی پس از امضاء پیمان باتوم در سال ۱۹۱۸ تا برقراری نظام شوروی تحت حکومت مساواتی آذربایجان قرار داشته است و بعداً بنا به خواست خود در قلمرو آذربایجان شوروی باقی مانده است. تاریخ تنازع بقای آرتساخ پاسخی به این یاقه گویی‌ها است.

در اعلامیه ارمنستان شوروی مورخ ۱۲ ژوئن ۱۹۲۱ آمده است: "بر پایه توافق میان دولت‌های جمهوری‌های شوروی سوسیالیستی آذربایجان و ارمنستان و بر اساس اعلامیه کمیته انقلاب جمهوری شوروی سوسیالیستی آذربایجان، اعلام می‌گردد که قراباغ کوهستانی از این پس به عنوان بخش جدایی ناپذیر جمهوری شوروی سوسیالیستی ارمنستان می‌باشد"^۶. در این اعلامیه به وضوح گفته شده بود که این مطلب بر اساس اعلامیه صادر شده از طرف شورای انقلاب آذربایجان پذیرفته شده است. بدین ترتیب مصوبه سوم ژوئن بروی قفقاز و اعلامیه ۱۲ ژوئن ارمنستان شوروی بوضوح این مطلب را تأیید می‌کردند که قراباغ کوهستانی بر اساس توافق جمهوری‌های شوروی ارمنستان و آذربایجان به ارمنستان بازگردانیده شده است.

در آن روزها، آسکاناز مرویان از طرف دولت ارمنستان به عنوان نماینده تام الاختیار در قراباغ تعیین شد. او همراه علی حیدر کارایف نماینده آذربایجان از تفلیس راهی قراباغ شد لیکن کارایف در ایستگاه یولاخ به مرویان پیشنهاد کرد به باکو بروند و در آنجا مسایل را با نریمانف روشن سازند. این فرمان را کارایف پیش از حرکت در تفلیس از نریمانف دریافت کرده بود. با این حال مرویان پیشنهاد کارایف را رد کرد و به تنهایی راه خود را به سوی قراباغ ادامه داد و در آنجا با شادی زیاد از او استقبال شد. میتینگ‌هایی در شوشی و جاهای دیگر برگزار شد و چند روز بعد که مرویان به تفلیس باز گشت، روزنامه "ستاره سرخ" این اعلامیه او را منتشر کرد: "بر اساس اعلامیه شورای کمیسرای خلق ارمنستان، قراباغ بخش جدایی ناپذیری از ارمنستان شوروی را تشکیل می‌دهد. مأموریت ما به قراباغ برای تحقق این امر است تا با حضور بلافصل خود مسائل داخلی قراباغ را سرو سامان دهیم و در عین حال بر نیروهای نظامی فعال در محور زبانگزر نظارت سیاسی داشته باشیم. قراباغ و

سج، 1, 64, 2, 1, 77. 5 - 105

8, هي "04ق آفي پيئي هي", بي ميهيم 04م 0لهي 0ق 0جم. 05. 0ف 04ت. ذ-
"04ق آفي قهه يم ف, 0هيم 0ك 0مل 0ل, همك 0ل. أ. 1989, 0هع
1989, 0هعي 19, هي "04ق آفي پيئي هي

۶ - روزنامه "ارمنستان شوروی" چاپ ایروان، ۱۹ ژوئن ۱۹۲۱.

۷ - "کمونیست" (باکو)، ۵ ژوئیه ۱۹۲۱.

۸ - 1-2, л. 229, ф. 85, оп 18, л. 85, 0سج-0

۹ - همانجا، ۱، ۶۴، شماره ۱۱۶.

عازم گوريس می‌شود و از نژده خواستار "توقف جنگهای شورشی قراباغ" می‌گردد. همین درخواست از سوی واتسيخوسکی فرمانده پادگان شوشی سيمونف فرمانده بريگاد ۸۴ و هکر فرمانده سپاه ۱۱ ارتش سرخ نیز به نژده داده می‌شود. نژده در پاسخ به آنها اظهار می‌دارد که با توجه به تمایلات ارمنیان آرتساخ مبنی بر اتحاد با ارمنستان وظیفه خود می‌داند به آنها کمک کند. او بعدها چنین نوشته است: "من از اواسط نوامبر ۱۹۲۰ چند روز پیش از تصرف گوريس با قراباغ کوهستانی ارتباط داشتم.

در آن روزها، توان فرمانده جوخه ديزاک برای کسب دستورها به سيونیک می‌آید. پس از بازگشت او، دو نماینده ديزاک برای دریافت ساز و برگ و با درخواست قوای نظامی و رهبری به تاتو (Tatev) آمدند... ۱۲۰.

به منظور سرکوبی جنبش ضد آذربایجانی و ضد شوروی آرتساخ، هنگ‌های ۲۵۲، ۲۵۱، ۲۵۰ و چند بريگاد لشکر ۲۸ سپاه ۱۱ ارتش سرخ در آنجا متمرکز شدند. در ديزاک، کارياگينو، شوشی وغيره جوخه‌های کمونیستی تشکیل شدند که همراه با نظامیان ارتش سرخ فعالیت می‌کردند.

هدف گارگين نژده اتحاد آرتساخ و زانگور و پیدایش وحدت اداری تا تعیین تکلیف جمهوری ارمنستان بود. موج مبارزه آزادیبخش تقریباً در سراسر زانگور و آرتساخ گسترش می‌یابد و این امر باعث آزرده‌گی خاطر دولت آذربایجان و فرماندهی سپاه ۱۱ ارتش سرخ بود. شمیل محمود بگوف رئیس کمیته انقلاب منطقه‌ای شوشی و جانشین کمیسار فوق العاده قراباغ در تلگراف خود به شورای نظامی انقلابی سپاه ۱۱ ارتش سرخ و کمیته انقلابی قفقاز در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۲۰ درخواست می‌کند برای مبارزه با شورشیان تعداد ۱۰۰۰ تفنگ از انبار نظامی شوشی در اختیار میلشیا و جوخه‌های پارتیزانی ویژه ناحیه‌ای مینکند و شوشی قرار گیرد ۱۳.

قابل درک است که عناصر کارگزار آذربایجان شوروی در آرتساخ سعی داشتند در وهله اول گروه‌های جدید ترک-تاتار را مسلح کنند و از آنها در برابر ارمنیان زانگور و آرتساخ استفاده نمایند.

در نیمه‌های ماه آوریل ۱۹۲۱ مبارزه شدت جدیدی یافت. تریپتوسیان فرمانده نظامیان وارد شده از زانگور در روز هشتم آوریل درباره وخامت اوضاع شورشیان به نژده گزارش می‌دهد. نژده بعدها چنین نوشته است: "سرخ‌ها تصمیم گرفتند نیروهای رزمی ديزاک را بین دو آتش نابود کنند و این امر دیر هم نشد" ۱۴ در سپیده دم ۱۵ آوریل ۱۹۲۱، دسته‌های نظامی ارتش سرخ و جوخه‌های کمونیستها دست به حمله عمومی زدند. در این هنگام روستاهای شاغاغ، آغجاکند، تاغر و خزارد مراکز نظامی توان استانیان را تشکیل می‌دادند.

ادامه دارد

حزب کمونیست ارمنستان با تصمیم اتخاذ شده توسط بوروی قفقاز در تاریخ ۵ ژوئیه ۱۹۲۱ موافق نیست^{۱۱}. آلکساندر میاسنیکیان، متن جلسه بوروی قفقاز را به اولین کنگره حزب کمونیست ارمنستان تقدیم کرد که در نیمه دوم ژانویه ۱۹۲۲ تشکیل شد. او برای اطلاع عموم اعلام کرد: "آذربایجان می‌گفت، اگر ارمنستان خواستار قراباغ باشد ما نفت نخواهیم داد"^{۱۲}. حال ببینید فلسفه و ایده محاصره اقتصادی آرتساخ و ارمنستان از کجا سر چشمه گرفته است.

تصمیم بوروی قفقاز مورخ ۵ ژوئیه ۱۹۲۱ کلاً "غیر قانونی و بی اساس بود. بوروی قفقاز هرگز حق اتخاذ چنین تصمیم مهمی را نداشت، زیرا که این بورو مرجع قانونگذاری نبود و تنها می‌توانست درباره این مسئله ابراز نظر کند. این بوروی قفقاز هشت نفره به چه حق و بدون در نظر گرفتن نظرات خلق ارمن و بدون حضور نمایندگان ارمنیان قراباغ چنین تصمیم غیر قانونی را اتخاذ کرد و بخش جدایی‌ناپذیر ارمنستان یعنی آرتساخ را مطابق با این تصمیم غیر عادلانه به آذربایجان واگذار نمود. با اتخاذ یک جانبه این تصمیم مسائل ملی و تاریخی نادیده گرفته شدند و مشخص شد که بوروی قفقاز بر خلاف اصل حق تعیین سرنوشت ملل عمل کرده است.

جنبش‌های مردمی به رهبری توان استانیان که در مناطق واراندا و ديزاک آرتساخ از پائیز ۱۹۲۰ تا ماه آوریل سال ۱۹۲۱ به وقوع پیوستند صفحات مهمی از مبارزات اهالی آرتساخ برای اتحاد با ارمنستان را تشکیل می‌دهند.

توان استانیان در سال ۱۸۹۲ در روستای نوم منطقه ديزاک به دنیا آمد و با شرکت در جنگ جهانی اول به درجه ارشد سواره نظام نایل گردید. پس از بازگشت به روستای پدری خود، دسته کوچکی تشکیل داد تا از روستاهای شرقی ديزاک در برابر تهاجمات ترک و تاتار دفاع کند. اما زمانی که در تابستان ۱۹۲۰ ارتش سرخ وارد روستاهای ديزاک شدند، سیاست اشغالگرانه کارگزاران شوروی به اجرا در آمد، توان استانیان با اعتراض خود قد علم کرده در نتیجه او را دستگیر و زندانی می‌کند. اما او موفق به فرار می‌شود و افراد ناراضی از سیاست‌های اشغالگری و نظام شوروی را گرد خود جمع می‌کند و به مبارزه با سازمان‌های حزبی محلی، ارگان‌های شوروی و نظامیان ارتش سرخ می‌پردازد. آنها موفق می‌شوند روستاهای توم، متس تاغر (تاغر بزرگ) توغ، آروخ و چند روستای همسایه آنها را به تصرف خود در آورند. مقامات محلی را از روستاهای تصرف شده بیرون می‌کنند و تمام اشرار و خائنین را به سزای اعمال خود می‌رسانند.

جوخه توان تقریباً "سراسر ديزاک، واراندا را به تصرف خود در آورده به کارياگينو، آقدام و شوشی نزدیک می‌شود. دولت آذربایجان غرق در بحران بود و از ماهیت آزادیبخش ملی این مبارزه واهمه داشت به ویژه آنکه توان با گارگين نژده سازماندهنده نبرد حماسی سيونیک ارتباط نزدیکی داشت. گارگين نژده عملاً "به این مبارزه جدید آزادیبخش ملی آرتساخ خط می‌داد. در اوایل ژانویه ۱۹۲۱ یک هیئت شوروی به سرپرستی گریگور وارتانیان از باکو

^{۱۱} - "هایرنیک" ۱۹۲۵، شماره ۹، ص ۸۴

^{۱۲} - اسناد سازمان‌ها، آذربایجان، ۳۰۱، ۴۲۰، شماره ۸۴.

^{۱۳} - "هایرنیک"، ۱۹۲۵، شماره ۹، ص ۸۵.

^{۱۴} - اسناد سازمان‌ها، ۱۱، ۳۰، شماره ۵.

^{۱۵} - همانجا، ۲، شماره ۲۳.

به چه نزدیکیم؟ از چه دوریم؟

نوشته هراچیک ماتوسیان

ترجمه اماگی جانیان

به طرز شگفت‌انگیزی نزدیک - نزدیک هستیم، اگر طبیعت است، بوی خوش آن را استشمام می‌کنیم، رنگ‌هایش را حس می‌کنیم و در عطر و بویش غوطه‌ور می‌شویم، رنگین می‌شویم، نفست را از تو می‌گیرند و بجای آن نفس خدا می‌گذارند، تو تنفس کن، به قدری تنفس کن تا نفست بند آید، ستایش کن و شکر باری تعالی به جای آورده، بگویی دیدم، به خواسته خود رسیدم و دیگر از این دنیا چیزی نمی‌خواهم.

بطور غیر قابل وصفی دوریم. این دوری، دوری خداوند از مدت‌ها قبل دیگر مال تو نیست. دوری حتی خودش به خودش تعلق ندارد. دوری! آنچه که قابل دسترسی نیست، نسبت به تو کشتی دارد، در آن خداست، دیده خدا بر آن است، تو آنرا نخواهی دید، به آن نخواهی رسید، خوشحال آنانی که خواهد رسید!

دور - نزدیک... این‌ها چه قطب‌هایی هستند؟

آن نزدیک که را نفست را بسته، مدت‌ها است که به تو تعلق ندارد. دوری! دوری فناپذیر، نامیرا، جاودانی مدت‌هاست که به تو تعلق ندارد. آنچه را پیدا کردی باید به تو تعلق می‌داشت و حالا هم مال تو است. در دستت، در جیب است، در افکار و اندیشه‌هایت است. در نهایت مواظبت آن را فرزندت سپردی، تو می‌دانی و فرزندت و بس! اما در لحظه بعد دیگر مال تو نیست.

نه نزدیک مال توست و نه دور.

تو خود شرق هستی، تو از یک ملت شرقی‌زاده شدی. شرق مال توست. شرق به پدر تو، به اجداد تعلق داشت. هم آنها کره زمین را کره زمین کردند. نیاکان تو از درون شرق خودشان رفته! رفته و رفته اند و هنوز هم که هنوز است از شرقی که پدرانشان رفته اند می‌روند و اکنون نیز با سحر افسون این راه در پیش گرفته‌اند. شرق معرفت را به جهان داده، عشق را بوجود آورده، مهر ورزیدن را آموخته است. این که «کره زمین در ابتدا فقط شرق داشته است» حرف یک دیوانه نیست. فر و شکوه شرق در شرق از دریاچه تا دریا از موج تا موج متلاطم شد. در شرق دیگر جا نبود. غرب بازتاب شرق شد. باید زیست، خلق کرد و لذت برد. دنیا کسب معرفت کرد. شرقی از شرق خود سخنی شنید: «هر چند اعترافش مایه شرمندگی است، اما باید گفت که در میان کلیه موجودات زنده فقط انسان است که نمی‌داند به چه چیزی احتیاج دارد»، کی؟ چه کسی؟ این را گفته و آیا گوینده فهمیده است؟ که ضرب المثلی می‌گوید. شاید این را در چین گفته‌اند و شاید هم در ژاپن، البته در هندوستان می‌توانستند بگویند. ایران را از یاد نبریم. هر کشوری می‌تواند فرزندان عاقل و دانا داشته باشد، حتی کشورهای وحشی و بی‌فرهنگ هم

می‌توانند فرزندان متفکر دنیا بیاورند. اما ایران از نظر معرفت کشوری بی‌نظیر است. ایران را دوست بدار، اما شرق معجزه آسا را با شکوه و ابهتش، و در بیچارگی مقصرش فراموش مکن. در هر گوشه‌ای از شرق می‌توانی افراد دانای شرقی را ببینی. ارمنستان تو شرق بزرگی بود. راه ابریشم بود. درخت زردآلو بود. از دل کوه‌ها همانند چشمه ساران جوشان، سخنان دانا برآمده است. شاید آب‌ها سخنان آرامنه را به اقصا نقاط جهان برده‌اند، شاید هم پرندگان برده باشند... فقط انسان است که نمی‌داند چه چیزی برایش مفید است... این سخن را همچون طلا باید در کفه ترازو گذاشت و وزنش کرد. و اما این سخن چقدر در خارج ماند. بعد از چند قرن به ارمنستان رسید؟ رسید و گفت که من در ارمنستان زاده شدم. قرن‌ها و قرن‌ها در شرق کهن زیسته است. و تو به معنای این سخن، سخنی که زمانی ازش گذشته و بدست تاریخ سپرده شده، اما دگر بار بیدار گشته و به نزد تو آمده است، فکر کن. هان، آیا زمانی فرا خواهد رسید که صد سال زندگی باعث خجالت انسان گردد؟ صد سال زندگی ارزش دنیا آمدن را دارد؟...

نوه کشور خورشیدگونه شرق یعنی ارمنستان، جلگه کوچولویی را که از نیاکانش به ارث برده پیدا کرده است. جلگه‌ای که دوربین اندیشه گشته، دوربینی که به دور دست‌ها نگاه می‌کند. به دور - دورها به جایی در میان مه-های افسانه آمیز شرق‌ها سو می‌زنند... در صد سالگی فوت کردن باید شرم‌آور باشد. اجداد هوانس، پدرش بنده بودند. آنها بنده کشت زارهای روستای «هاقپاد» متعلق به اجمیادزین بودند. نوه بنده فرزند بنده بعنوان فردی آزاد شده از یوغ بندگی به این روستای کوچک آمده و بندگی خودش را کرده است. زمین را شخم زده، کشت کرد، درو نمود و خرمن کرده و آترا کوبیده است. و در آسیاب گندم را آرد کرده است. اگر دشمن از دره‌ها ببالا صعود کرده تو دهانش زده است. با طبیعت به نحوی کنار آمده است. انسان بنده خانه خود بوده است. او صد و سی و چهار سال زندگی کرده است. سنگ قبرش سه بار در خاک مدفون شده است. بر سنگ قبرش گاوآهنی با یک جفت گاو و مردی بر آن خم شده کنده کاری کرده‌اند. که پدر بزرگ هوانس است. او خیلی نیرومند بوده، گاوآهن را با یک دست نگاه داشته و با دست دیگر عرقش را پاک کرده که قطره قطره در شیری که گاو آهن ایجاد می‌کرد فرو می‌ریخت، یکی از گاوها برای اینکه شیار کج نشود می‌ایستاد. و شش زوج دیگر گاوها هم توقف می‌کند. شخم گران چه فکر کرده‌اند؟ آنها دلشوره داشتند. وقت نهار است؟ باید آش آرد گندم برشته بخورند؟ کار زراعتی با پدر بزرگ معجزه است. با پدر بزرگ سر سفره غذا نشستن معجزه است. به سخنان و گفته‌های پدر بزرگ گوش دادن معجزه است. سکوت پدر بزرگ معجزه است. اندوه چشمان پدر بزرگ معجزه است که گویای گذشت عمر است. پدر بزرگ صد و ده ساله عرقش را پاک می‌کند، خاک در انتظار عرق پدر بزرگ است. عرق پدر بزرگ برای خاک است...

آمده‌ایم و می‌رویم. فقط یک کلمه یک گفتار می‌ماند. اجداد آمده و رفته‌اند. اجداد آمده و رفته‌اند. اجداد در شرق سهم خودشان زندگی کرده‌اند. نوه اجداد که جلگه آفتابی را تبدیل به وسیله رویت کرده، به شرق آنها و شرق خودش می‌اندیشد. شرق پدران بافته‌ای مجلل بوده است. شرق

قربانی آفریندگی بوده است. آثار نواخ موسیقی و ادبی اروپا باید در کوره شرق آبدیده شوند، شرق کوره است و کوره گری می کند.

نوه پدران بنده که خود بنده نیست، از جلگه آفتابی اجداد نگاهش را به بهشت شرقی سهم خودش دوخته است. این افسانه‌ها را چه کسی آفریده است؟ خالق این درخت کهن بهشتی کیست؟ مارتیروس ساریان ارمنستان را بیش از پیش شرقی کرد، او در میان خورشیدان مصر، دختران مصری را که در شرق‌ها غرق شده‌اند پیدا کرد. چرا می‌گوییم چارنتس یک شاعر ارمنی است؟ چارنتس شاعر بزرگ شرق است، همانند شاعران بزرگ ایران که بر خورشیدان رنگ افشانی می‌کنند. این شاعران هستند که کشور را به مام مین مبدل می‌کنند. مین باید خورشیدها داشته باشد. از خورشید نباید فقط گرما، مهر، زندگی و گل برتابد، بلکه از آن باید واژه، زبان و زبان‌ها! برآیند. خاک آفرینش‌گر است اگرچنانچه از خورشیدان باران واژگان قطره، قطره بر آن فروبریزند. چارنتس افسانه آفرینش خود را بافت و بر روی کوه آزارات پهن کرد. افسانه خود آزارات است، افسانه دیگری وجود ندارد.

نوه اجداد بنده که بنده نیست از کنار چشمه زلال جلگه آفتابی نیاکانش دنیا را نظاره می‌کند. چشمه به زبان پدرانش سخن می‌گوید و با قلب آنها می‌تپد و توی فکرش می‌گوید که نیاکانم بنده بودند، اما زبان آنها زبان بندگی نبود، بلکه خود بنده زبانشان بودند. هیچ‌کس زبانش را همچون هدیه دریافت نمی‌کند. زبان را طبیعت به ارمغان می‌آورد. تو طبیعت را محفوظ بدار، از حمایت و پاسداری کن، همچون زبانی که از پدران به ارث برده‌ای. خاک زبان دارد. فقط خاک است که زبان دارد. خاک زبانش را از دست نمی‌دهد. انسان زبانش را از دست می‌دهد. خاک نگهدار زبان است. تو خاکت را در درونت محفوظ بدارد و از اندرون آن برو! برو! برو! مگر اینکه به مقصد برسی. اسکندر مقدونی از درون مشرق زمین می‌آید و می‌آید. حملات اسکندر از نظر هنر جنگی بسیار قشنگ هستند. به قدری زیبا که پس از وی همه کارشناسان جنگی، تاریخدانان، شاعران و تمام زبان‌ها خود را متعهد می‌دانند تا درباره وی حکایت کنند و حکایت کنند. اگر ارمنستان در شرق نبود آیا تانارها، مغول‌ها و ترکان سلجوقی سگ مگس وار به او حمله ور می‌شدند؟ ... اما ارمنستان باید همین جا آتشفشانی کند، چون در ارمن زمین کوه‌های آزارات و آراگادز آتشفشانی کرده‌اند. خاک ما از خودش بزرگ‌تر است. آزارات نمی‌شوند و آراگادز با قله‌های چهارگانه‌اش گوش فرا نمی‌دهد و نمی‌شنود که چه‌ها! درباره‌اش می‌گویند؟ کوه‌ها حرف‌های خودشان را دارند. ما کشوری کوه زبان هستیم. ما زیسته‌ایم و به ما ملت شرقی، مردمان شرقی گفته‌اند، آه با غرور و طولانی به سمت شرق جهان نگاه کن.

در میان زنجیره غرور آفرین تاریخ نویسان وارتان آرولتسی (شرقی) را هم ببین. در شرق سرزمینی به تحلیل می‌رود؟ کشوری کوچک می‌شود؟ چرا جلگه آفتابی نیاکان این طور ساکت و آرام، این قدر پاک و بی‌ریا، گویا و رنجیده خاطر مانده. اما کشوری که پادشاهی آراتیان بود، سرزمین ارمن،

کشور آرامنه بود قربانی شد، که زبانش منبع و سرچشمه شده بود. چنین کوچک شد؟ کوچک، نحیف و قربانی شد، تبدیل به تاریخ کیلیکیه، ترانه کیلیکیه شد. تبدیل به سرزمین فرهنگ و هنر شد. آنرا همچون نجوان عاری از ارمنی و فرهنگش کردند.

چرا تو در خاک خود، در خانه جای خود را پیدا نمی‌کنی؟ چرا با جرقه‌های نجیب باقی‌مانده از دوران بت پرستی آتش می‌گیری و قربانی می‌شوی؟ چرا تو ماینان را یتیم می‌سازی؟ چرا چارنتس را رنج و عذاب داده شکنجه‌اش می‌کنی؟ چرا کاهلی می‌کنی و فلسفه نجات‌بخش نژده را در خود جذب نمی‌کنی؟ تو آن پیر نیستی که بر گذر هفت راهی نشسته تا هفت پند و یک تکیه نان به هر رهگذری بدهی. تو به هر رهگذری هفت مشت آب و هفت مشت خاک دادی. آیا فهمیدی که آنها چه کسانی هستند؟ هر مشت خاکی که تو دادی پایه‌های کشور، پایه‌های جهان را سست کردند. تو به جستجوی خود در کشورهای دیگر، در موزه‌های دیگر پرداختی... بیگانه در باره تو زیاد می‌گویند. بیگانه دل بسته تاریخ و سنگ صلیب‌های تو است. شراب تو را می‌نوشد و دعا خیرت می‌کند. سنگ صلیب‌های کهن تو زینت بخش موزه‌های اروپایی است. آیا جهان شیفته است؟ چند هزار! سنگ صلیب این چنینی را گفتارها بلعیده، نابودشان کرده‌اند؟ مگر میلیون‌ها قربانی، قتل عام شده کم بود؟ در اقصا نقاط جهان پراکنده و دیاسپور شدگان کم بودند؟ که حالا هم سنگ صلیب‌ها، آثار تاریخ آرامنه را که مایه افتخار فرهنگ جهانی هستند منهدم می‌کنند؟ آیا ما خدا و خدایان ساختیم؟ کتاب مقدس را ما نوشتیم؟ خدا مشغله و دردسرهاش زیاد است. کسانی که به خدا نزدیک‌اند شمارشان زیاد است. خدا فرصت رسیدن به ما و نجات ما را ندارد. ما را کتابت مان نجات داده و قرن‌های متمادی از ما نگهداری کرده، توانمندمان ساخته است. الفبای ارمنی آخرین نیایش ما آرامنه است. چه باید بنویسی که تبدیل به دعا گردد؟ همه چیز را به کناری بگذار و به عمق زخم و درد را بنگر. دردت چه چیزی را در خود پنهان کرده؟ هر ملتی درد خودش را دارد. آیا ترکان که باعث درد و رنج آرامنه و جهان شده‌اند، خودشان درد ندارند؟ حتماً دارند. پس چرا مانند درد به سراسر جهان سرایت نکردند، پراکنده نشده‌اند. برای درمان درد تو نیاز به کیماگر نیست. چون درد تو خودت هستی مگر یک کشور می‌تواند این همه درد و غم داشته باشد؟ از یک کشور بزرگ یک تیکه، یک ذره ارمنستان باقی مانده است. ترکان امروز باید از نیاکان مخلوط و در هم برهمشان خشنود باشند. دنیا زیر پای ترکان فرش شده است. میلیون نفر را کشته اند و می‌گویند: «من ترکم، صاحب جهان و خوشبخت». این را کودک ترک باید در کودکان در گهواره یاد بگیرد. در کودکان باید بگوید «وان» مال من است، «موش» مال من است و «ساسون» مال من. چرا ضعف نشان دادیم و نتوانستیم سرزمین بهشت ماندی را که پروردگار ارزانیمان داشته بود حفظ و حراست کنیم؟ چرا می‌گوییم جهان نسبت به ما بی‌تفاوت ماند و اروپا کور بود؟ اروپای امروز هم کور است. اکنون خانم خانه دار شده و تغییرات در خانه انجام می‌دهد. سعی می‌کند درهای امید و آرمان ما یعنی

هم شرقی شد. متاثر گشته و نامه‌ای به مارکوس گریگوریان که نجات دنیا را در رنگ‌ها جستجو می‌کرد نوشت: «شما در دین آن افراد خالق چند جانبه، مشوق، محبوب، متفکر عمیق هستید که من در طی سال‌های متمادی زندگی‌ام دیده‌ام. از پشت کار، خوشبینی شما در برخورد با مشکلات خیلی خوشم می‌آید... از اینکه با شما آشنا شدم بسیار خوشوقتم، برایم مایه شادی و وجد بسیار است.»

همان رکول کندآمریکایی با احساس لحظاتی مسرت بخش بطور حتم می‌گفت ارمنستان موزه‌ای زیر طاق آسمان است... در طی تاریخ چند هزار ساله ارمنستان هزاران کس، هزاران اندیشه و فکر در باره‌اش گفته و نوشته است. و با سخنان بی‌ریای خود بر غنای دفاتر تاریخش افزوده‌اند... اکنون این سخنان ذوب شده عسل وار بلورین می‌شوند. اما سخن نه کشور و نه ملت را نجات می‌دهد. تمام حرفها بتدریج دور شده، بیگانه می‌شوند. خار بیابان گشته در تن تو فرو می‌روند. ملتی قتل عام دیده که از صحرای درزور گذشته، و در اقصا نقاط جهان پراکنده شده، می‌خواهد که درکش کنند، اما خود نیز نمی‌تواند خودش را درک کند، زیرا آارات فریادش را در سینه خفه کرده، گوش جهان در برابر ندای رمان نویس، ویلیام سارویان کر است. یتیم، یتیم... و قرن‌های متمادی یتیم، یتیم حتی در آن موقع که احساس می‌کنی ملت داری، دست پدر و مادر بالای سرا است.

نسبت به «صعب الوصول» شاعرت نزدیکیم؟ دوریم؟

نویسنده سراپا دیده از جلگه نیاکان نگاه می‌کند که دور کدام است؟ نزدیک کدام؟ راست کدام است؟ و اشتباه در کجا است؟ چرا بیگانه را بیشتر از خودی دوست داشته‌ایم و باورش کرده‌ایم. چرا تاریخ خود را گذاشته، تاریخ دیگران را نوشتیم؟ چرا یگانه دشمن درون خود را ندیدیم، دیدیم باز هم کشوری دشمن را، کشوری که ما را غارت نموده سرزمین ما را لگد کوب کرد، کشوری که ما را به سوی درزور راند و هنوز هم باور داریم که یک چنین کشوری توبه خواهد کرد.

و نویسنده در فکر است که آیا گفتگویش را نیمه تمام بگذارد؟ به داستان ادامه دهد؟ یا رمان تاریخی دهه آخر قرن بیستم را بنویسد؟ تاریخ را برشته تحریر درآورد؟ شاید دیگر دیر است؟ یا اینکه به همین بسنده و خشنود باشد که در ارمن زمین شرقی گوشه‌ای است، جلگه‌ای که از آنجا می‌تواند به چهره کهن و جدید جهان بنگرد و از خود بپرسد آیا خوب است که دور، دور است و نزدیک، نزدیک؟ آیا نزدیک دور است؟ یا دور نزدیک؟ به چه نزدیک هستیم؟ و از چه دور؟ خوشحال باش که فرهنگ تو شکوفا گشته، خوشحال باش که مارکوس گریگوریان پدر توست و او در ایران خاک ارمنی پیدا کرده و فرهنگ تو توسعه پیدا کرده است. یک آمریکایی سخنانی نیک در این باره گفته است. یک شرقی خیلی بزرگ و توانمند برای ما باقی مانده است. یک تسلی خاطر در حال دور و نزدیک شدن است. خدا این را زیاد حساب نکند.

آرتساخ را تبدیل به نخجوان دیگری بکند. مثل گندم ما را در غربال ریخته و غربال می‌کند.

آیا پادشاهان ما هم این قدر مطیع بودند؟ روح از ما جدا شده؟ از شعر از نقاشی و از فرهنگ حرف می‌زنیم، اما مردمی که نتوانسته‌اند خاک کشورشان را نگاه دارند، می‌توانند از فرهنگشان محافظت کنند؟ با خاک همه چیز را هم از دستت خواهند گرفت. رحم و انصافی در کار نیست. شاهان عاجز و بیچاره نیستند، آنها ملت را عاجز و بیچاره می‌کنند و در عوض در برابر قدرتمندان جهان سر تعظیم فرود آورده و مطیع می‌شوند. پادشاهان بازوان خود را بر سر ملت ورزیده و توانمند می‌کنند، چشم و گوششان در برابر ملت تیز است. تو ملتی کهن هستی، کهن تر از تو کیست؟ همان ایرانیان. چرا خودت را مجبور می‌سازی که کز کنی در خود فرو روی و زیر دست قدرتمندی بترگی. چرا این حقیقت ساده و روشن را یاد نگرفتی؟ که هیچ کس نیرومند تر از تو نیست، نفهمیدی که سردار آندرانیک تو نیرومندترین است و نیرومندتر از هر سردار نظامی در جهان. منتها ما آن خصلتی را که مستبدان دارند، نداریم. آن حیله‌گری که برای سیاستمداران یک کشور مستقل ضروری است نداریم...

کشور باید تاریخ داشته باشد. ملتی شایسته تاریخ. و ملت هم باید ایثارگر، قهرمان، کسانی که از نعمت‌ها برخوردارند، آزار دهندگان و خائنان خود را داشته باشد. کشور باید تاریخ نویس، نویسنده، قاضی، محکوم، فقیر و ثروتمند، آموزگار و لوس و نرهایش را داشته باشد. کشور باید کسانی را که با خاک همزبانی می‌کنند، درختان و دشت و چمن را حس می‌کنند و نیاکان را بخاطر دارند، داشته باشد. کیستی تو؟ تو قلم فرسای کشورت هستی، تو انصاف زمانه کشورت هستی. به ژرفای تاریخی نظر افکن و در سر راه‌های آن نیاکان را ببین، مویه کوه‌هایت را بشنو، تو باید واژه‌هایی را پیدا کنی، و آنها را بهم مرتبط سازی و حرف خودت را بزنی، آن حرفی که بتواند ملت را دور گفتارت، دور تاریخ گرد آورد، همانند سرگشتگان زمستانی در جنگل که آتش خداوند صدایشان می‌دهد، بیا، بیا و دست‌هایت را بسویم دراز کن. مارکوس گریگوریان دست‌هایش را دراز کرده و در خاک مهمان‌نواز ایران خاک دیگری را پیدا کرد. آن خاک نقاشی است. خاک نقاشی فرهنگی دیرینه است؟ سبک جدیدی است؟ آیا ایرانیان این سبک را داشته‌اند؟ قالی بافی ارامنه و قالی بافی ایرانیان هنر دستی است. پادشاه ارامنه آرا گقتسیک^{۱۵} با ملکه سمیرامیس افسانه‌ای در جهان باقی گذاشته‌اند؟ و مارکوس گریگوریان قالی «سمیرامیس و آرا گقتسیک» را بوجود آورد. طرح‌های قالی را خودش ریخته و خودش هم بافته است. مارکوس با هنر قالی بافی و خاک نقاشی خود ارمنی و ایرانی را... دیگر چه کسی مانده؟ و جهان را شیفته کرد. مارکوس در تهران نمایشگاه آثار خود را دایر کرد و میلیونر معروف نلسون رکفلر شماری از آثار این ارمنی را در تهران خرید و به نیویورک منتقلشان کرد. آمریکایی خونسرد مدتها درباره آثار مارکوس گریگوریان اندیشید و اندیشید. تا اینکه روزی او

Լույս են տեսել

Էդիկ Բաղդասարյանի նոր գրքերը

-ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 10 ՀԱՏՈՐՈՎ

-ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 7 հատորով

-Հայ-պարսիկ դարավոր բարեկամությունը –(Պարսկերեն) دوستی دیرینه ایرانیان و ارمنیان

-ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը՝

(պարսկերեն) 2 ՀԱՏՈՐՈՎ ԴՈՄ և ՋԵԼ ԳՐԱՆՈՒՄ – تاریخ ارمنیان ایران

-Աղվանք, Աղբրեջան, Ոճրագործություն և Ծավալապաշտություն

(Պարսկերեն) آذربایجان ، جنایت و توسعه طلبی

-Հայ Գրականության Պատմություն 3 հատորով(Պարսկերեն) تاریخ ادبیات ارمنی در 3 جلد

-Հայկական հարցը, հնագույն շրջանից մինչև մեր օրերը, 2 հատորով (Հայերեն)

-Շահնամ և հայկական աղբյուրները(Պարսկերեն) شاهنامه و منابع ارمنی

-Կոմիտասը և Հայ դասական երաժշտության ձևավորումը (Պարսկերեն)

کومیتاس و شکل گیری موسیقی کلاسیک ارمنی

-Գիքորը, անգլերեն, 2014, Գիքոր, անգլերեն, 2014, Գիքոր, անգլերեն, 2014

-Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Ա,Բ- Պարսկերեն

گزیده مقاله های فارسی ادیک باغدادساریان ، جلد 1 و 2 ، ، تورونتو ، 2014

-Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Գ, Հայերեն

گزیده مقاله های ارمنی ادیک باغدادساریان ، جلد سوم ، ، تورونتو ، 2014

-Հայ գրականության ընտրանի (Անգլերեն և պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

گزیده نثر و نظم ادبیات ارمنی ، برگردان فارسی و انگلیسی – ادیک باغدادساریان ، تورونتو 2014

-Ակնարկ Պարսկերենի Ուղղագրության, (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

نگاهی بر شیوه نگارش فارسی – ادیک باغدادساریان ، تورونتو 2014

-Թարգմանության մասին (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

نگاهی بر فن ترجمه ، فارسی – ادیک باغدادساریان ، تورونتو 2014

-Հայոց ցեղասպանության Պատմություն, (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

تاریخ نژادکشی ارمنیان ، فارسی – ادیک باغدادساریان ، تورونتو 2014

-Հայկական Հարցի Մանիֆեստ , Տորոնտո 2014

-Իրանահայ Համայնքի Ամբողջական Համառոտ Պատմություն, 2 հատորով, հատոր 1 և 2, Տորոնտո, 2015:

-Անանիա Շիրակացի, Մաթեմատիկա, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Mathematics, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، ریاضیات ، ترجمه ادیک باغدادساریان ، تورونتو 1394.

-Անանիա Շիրակացի, Տիեզերագիտություն, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Cosmography, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، کیهانشناسی ، ترجمه ادیک باغدادساریان ، تورونتو 1394.

-History of Mathematics in Armenia, in English, by Edic Baghdasarian (Ed. Germanic), Toronto, 2015

Մաթեմատիկան Հայաստանում (Անգլերեն), աշխատասիրեց Էդիկ Բաղդասարյանը (Էդ. Գերմանիկ), Տորոնտո, 2015

-Դավադրությունը Հայ Ժողովրդի Պատմության մեջ, Տորոնտո, Կանադա, 2016

-The Armenian Question Manifesto (in English) Toronto 2016

Edic Baghdasarian, The History of the Armenians in Iran, Two volumes, Vol. 1-2, in English, Toronto, 2016.

-Aran, Azerbaijan, Crime and expansionism, Toronto, 2016

Պատվիրելու համար դիմել www.Edic-Baghdasarian.com, edbagh@yahoo.com կամ 1-818-627-8643